

KULTÚRA

ROČNÍK XIX. – č. 21

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

12. DECEMBRA 2016

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Jean-François Millet: Útek do Egypta, 1864

Nedávno mi prosbu o svätú omšu poslala istá nevidiaca, ešte mladá žena. V liste predstavila seba a svoju situáciu. Mimochodom sa pýta: „Prečo ľudia, ktorí majú zdravé oči, nevidia krásu a zmysel sveta?“ Pri otázke som si opäť uvedomil, že mať zdravé oči, vidieť nimi, vnímať svetlo hmotného sveta nie je všetko. Človek potrebuje aj zrak ducha. Potrebuje vidieť očami svojho vnútra, svojho srdca. K uvedenému nazeraniu sa mu tiež odkiaľsi musí dostať svetla. Ako telesne vidiaci pozeráme na okolitý svet. Keď sme duchovne nevidiaci, vidíme vo vonkajšom, hmotnom svete iba tienie, nie jeho krásu a hodnotu.

Uvedená skúsenosť nadväzuje na ústrednú myšlienku v evanjeliu, ktoré niekoľkokrát slávnostne zaznie v blahozvesti počas Vianoc.

V majestátnom úvode do Evanjelia podľa sv. Jána, v jednom jeho úseku, prevláda zreteľne obraz svetla (por. Jn 1, 1 - 18). V osobe Ježiša

Svetlo v zápase

Krista prišlo „pravé svetlo na svet“; lebo v tom „Slove“, ktoré bolo u Boha, bol život, a „život bol svetlo ľudí“, hovorí doslovne evanjelium. Ján Krstiteľ, Ježišov predchodca, „prišiel ako svedok svedčiť o svetle“, rozprával ďalej svätopisec, „On sám nebol svetlo, prišiel iba svedčiť o svetle.“

V priebehu Cirkevného roka sa častejšie naskytne príležitosť premyslieť, precítiť uvedený obraz svetla. Hlbšie aj živšie pochopiť, čo pre nás znamená Ježiš Kristus, jeho osoba, jeho zvestovanie, jeho dielo na zemi. Tušíme: Svetlo znázorňuje veľa. Je zmysel, krása, radosť... Je jednoducho život. Tma je neistota, prázdnota, strach ..., je ako smrť.

V reči Evanjelia o svetle preniká však do popredia istá osobitná stránka veci. Je to boj medzi svetlom a tmou,

RUDOLF MASLÁK

zápas svetla s temnotami. „Svetlo sviety v tmách, ale tny ho neprijali“, zisťuje Evanjelista Ján. Pokračuje ďalej: „Svetlo bolo na svete, ale svet ho nepoznal. Prišlo ku svojim, ale vlastní ho neprijali.“

Zápas svetla s temnotou. V predalpskom okolí máme občas možnosť zažiť tento dej viditeľne, v prírode. Kraj sa v noci zahalí do hmly. Husteť a temnej ako najčiernejší mrak. Hmla neustúpi ani za rána. Ťaží ako temná vladárka nad zemou ešte aj v pred-

poludňajších hodinách. Iba pomaličky prenikajú do nej stopy vyjasnenia. Slnčné lúče ju postupne rozriedňujú a tlačia k zemi, až pokiaľ sa jej posledné zvyšky neprevlečú ťažko dolinami a nerozplynú.

Tak namáhavo sa prebija Jeržišovo svetlo vo svete. Boj medzi svetlom a tmou, zápas svetla s temnotou, bol Ježišov pozemský život a jeho pôsobenie vo svete. Svedčí o tom každá stránka Evanjelií. Načim povedať, že všetko nevyhnutne vyplývalo z toho, čo Pán Ježiš hlásal a konal. V istom zmysle je nevyhnutnosťou. Vždy a všade, i teraz.

Kde, na akých bojiskách sa odohráva uvedený boj a zápas?

Na prvom mieste vo vnútri človeka. Prvým a hlavným bojiskom zrážky medzi svetlom a tmou je ľudské vnútro; duša človeka. Naše vlastné vnútro, naše srdce! Pretože práve v ňom, v našom vnútri sú celé územia zahalené do tmy. Do tmy mojich výstredných náklonností a žiadostí, do temna mojich neovládaných vášní, do hmly mojich závislostí a chýb. Do tmy zla nás často vedie naša slobodná vôľa v jej krehkosti, nestálosti. Priznajme si práve tieto temné zóny v nás! Bude to konečne začiatkom úprimnosti voči sebe samým.

(Pokračovanie na 3. strane)

Človek bol vždy vystavený tlaku rozličného druhu. Tento tlak ho núti vysporadúvať sa s okolnosťami, učiť sa formulovať otázky a hľadať na ne odpovede. Neraz sa mu však ponúkajú jednoduché riešenia. Zdá sa mu, že práve táto lineárnosť je známkou odvahy a charakteru. Hľadá si potom takých vodcov, ktorí zodpovedajú tejto lineárnosti a sám ich pobáda k takým postojom.

Javy však bývajú mnohovrstevnaté. Jednoduchosť sa vôbec nemusí vyplácať, naopak, môže sa premeniť na vôdzku, na ktorej si národy vodja tí, ktorí majú omnoho väčšiu skúsenosť

Vol'ba

TEODOR KRIŽKA

a vedia vytvárať zložitejšie kombinácie. Davy si potom ani neuvedomujú, že si vlastným hnevom pletú na seba bič. Lebo neraz je zdroj ten istý, i ten, ktorý hnev spôsobuje, i ten, ktorý ho hucká, aby sa odventiloval.

Vari najúdesnejším vynálezom posledných storočí je ilúzia slobody. Koľko miliónov mŕtvych už spôsobilo toto falošné náboženstvo vzbury. Jeho žrci vedú národy na povrázku inštinktov za vidinou pokroku, pritom ich postupne premieňajú na tlupy potácajúce sa a zmietajúce v sieťach vlastných utópií.

Len dvadsiate storočie stvorilo tri ohavné pohanské ideológie, jednu horšiu ako druhú: komunizmus, nacizmus a liberalizmus. Stvorilo ich nie bez úmyslu navzájom ich zrážať. Likvidovalo jeden za druhým ohniská potenciálneho odporu, štáty ako nositeľov tisícročných tradícií a identity. Zakaždým však nepriateľom číslo jeden bol a zostáva Boh, Katolícka cirkev a pápež, prípadne východná ortodoxia. Budúci rok bude rokom stého výročia najbeštiálnejšej vzbury - boľševického prevratu. Bude to však aj rok stého výročia Fatimského zjavenia. Tak ako vtedy aj tentoraz to bude príležitosť nielen uvažovať, ale aj konať. Opäť budeme stáť pred dvoma kvalitami odporu: pred odporom voči zlu, alebo odporom voči Bohu.

Európa stojí na rozhraní. Zostane osamotená pred obrovskou výzvou, pred skúškou, či ešte má dostatok vôle spamätať sa a žiť, alebo sa stane objektom postupnej likvidácie.

Priznajme si, po uliciach našich historických centier už chodia ľudia, ktorí nemajú nijakú hlbokú väzbu ku kráse, ktorá ich obklopuje. Dívajú sa na chrámy a paláce ako na estetickú hodnotu, no genius loci týchto miest v nich neprebúda potrebu naplniť sa aj obsahom, ktorý túto nádheru stimuloval. Jediným obsahom súčasníka je užívať si, teda rozochvievať svoje zmysly do úmoru, experimentovať s nimi až za hranu normality a zdravia ako prejav slobody.

Súčasník už akoby zabudol, že jedinou slobodou človeka je poslúchať diktát svedomia.

Od marcových parlamentných volieb uplynulo deväť mesiacov.

Čo sa dá stihnúť za takéto obdobie?

Napríklad strojársky robotník za deväť mesiacov vyrobí na sústruhu tisícky súčiastok, pekáč zase napeče tisícky chlebov, vodič autobusu najazdí tisícky kilometrov. Toto všetko sú pre našu spoločnosť mimoriadne prospešné veci. A mimoriadne prospešní sú aj ľudia, ktorí tieto hodnoty vytvárajú.

A čo za obdobie deviatich mesiacov vykonali slovenskí poslanci, obzvlášť tí, ktorým sa nepozdáva zmrazenie poslaneckých plátov? Koľko zákonov v prospech slovenského národa prijali? Akým spôsobom uľahčili, či zlepšili život na Slovensku?

Tieto otázky si istotne kladie každý, kto zachytil informáciu o tom, že poslanci z poslaneckého klubu SaS odmietli podporiť zmrazenie, teda nezvyšovanie, poslaneckých plátov. V parlamente bol napokon prijatý návrh zákona, ktorý zastavil zvyšovanie poslaneckých plátov, avšak pachuť z parlamentných vystúpení niektorých poslancov, ktorým sa zdá ich plat nízky, ešte asi dlho ostane. Totiž, ak by poslanecké platy neboli zmrazené, tak by sa poslancom od januára zvýšil plat o 26%, čiže približne o 800 eur. A práve dvadsaťšesťpercentné navýšenie poslaneckého platu nabáda bežných ľudí klásť si otázku, o koľko boli tento rok

Amorálnosť požiadavky na zvýšenie poslaneckých plátov

zvýšené dôchodky, materská, či rodičovský príspevok?

Buďme však konkrétnejší.

Za zvýšenie poslaneckých plátov sa vyslovila napríklad poslankyňa Jana Cigániková (SaS), ktorá zvýšenie plátov obhajovala tým, že vyšší poslanecký plat môže prilákať do poslaneckých lavíc dobre zarábajúcich manažérov, ktorí by sa inak o post poslanca nezaujímali.

Je zvláštne a naivné očakávať, že zvýšenie poslaneckého platu prinesie do parlamentu lepších poslancov. Nemyslím si, že ľudia, ktorí chcú ísť do politiky kvôli výške platu budú dobrými poslancami. Politika by totiž mala byť v prvom rade služba národu, a teda do politiky, by mali vstupovať ľudia, ktorí chcú meniť veci k lepšiemu. Hlavnou pohnútkou úsilia o poslanecké kreslo by teda nemala byť výška poslaneckého platu, ale vlastné vnútorné presvedčenie daného jednotlivca. Je nezmysel tvrdiť, že top manažér alebo riaditeľ

firmy, bude lepším poslancom ako človek, ktorý sa živí čestnou a poctivou prácou svojich rúk. V parlamente totiž nie je nedostatok boháčov, práve naopak, tých je až nadmieru. V parlamente je skôr nedostatok ľudí bohatých na vlastnosti ako čestnosť, pracovitosť a pravdivosť. Teda ľudia, ktorí nemusia byť top manažéri, aby vedeli rozlíšiť medzi tým, čo je pre náš národ dobré a čo je naopak pre národ zlé. Dovolím si tvrdiť, že práve novodobí manažéri a podnikatelia sú mnoho ráz úplne odtrhnutí od problémov a starostí bežných ľudí. Spásu slovenského parlamentu by som teda v žiadnom prípade nehľadal v ľuďoch, ktorí oplývajú peniazmi, ale skôr v ľuďoch, ktorí oplývajú morálnymi a kresťanskými hodnotami.

Ďalším poslancom, ktorý vystúpil proti zmrazovaniu poslaneckých plátov, bol poslanec Martin Poliačik. Ten dokonca v rozprave o niektorých svojich kolegoch tvrdil, že sa s hrôzou pozerali

na svoju prvú výplatnú pásku, lebo netušili, že budú zarábať tak málo. Pána poslanca by mal asi niekto informovať o tom, že absolútna väčšina Slovákov musí vyžiť z platu, ktorý je iba zlomkom platu poslaneckého. A to ani nehovoríme o tých státisícoch ľudí, ktorí vidia na výplatnej páske iba minimálnu mzdu. Pán poslanec Poliačik, práve toto sú tí ľudia, ktorí môžu oprávnené pozerat' s hrôzou, a niekedy aj so slzami v očiach, na svoju výplatnú pásku. Koľko z týchto ľudí by bolo spokojných, keby mohli zarábať aspoň tretinu poslaneckého platu, ktorý sa vám zdá taký nízky?

Smutným paradoxom je, že poslanci zo SaS pre seba žiadajú valorizovanie plátov, no zároveň presadzujú zrušenie minimálnej mzdy, ktorá by podľa ich názoru nemala vôbec existovať. Pre seba teda žiadajú viac a ostatným by zrušili garanciu aj toho mála.

Je teda od týchto poslancov morálne a adekvátne dožadovať sa zvýšenia svojho

nadštandardného platu v situácii, keď sa zárobok väčšiny obyvateľov Slovenska ani zďaleka nepribližuje k poslaneckým platom?

Koľkí poslanci urobili za toto krátké volebné obdobie niečo podstatné pre národ?

Žiaľ, väčšina koalíčných aj opozičných poslancov sa len zožiera v neproduktívnych diskusiách a v hlasovaniach si robia napriek. Koalíční poslanci nepodporujú návrhy opozičných poslancov, aby sa tí ani náhodou nemohli pochváliť nejakým úspechom. Opoziční poslanci zo „štandardných“ strán zase odmietajú podporovať aj dobré koalíčné návrhy. Nebudú predsa pomáhať vláde.

A tak už viac ako dvadsať rokov prešľapujeme na mieste. Kým sa toto nezmení, kým nebude v Národnej rade SR väčšina poslancov, ktorá bude naozaj pracovať v prospech slušných ľudí, tak o žiadnom zvyšovaní poslaneckých plátov nemôže byť ani reči. Už len z princípu.

MILAN UHRÍK

Kresba: Andrej Mišanek

Vyhlásenie

Kongresu slovenskej inteligencie k tzv. protiextrémistickým novelám

Dňa 25. októbra 2016 poslanci NRSR – hlasmi vládnej koalície a SAS – prijali tzv. protiextrémistické novely trestných kódexov z diele ministerky spravodlivosti Lucie Žitňanskej, nominantky maďarskej strany Most-Híd.

Tieto právne úpravy obsahujú závažné riziká a zavádzajú viaceré totalitné prvky.

V prvom rade samotný pojem „extrémizmu“ nie je jasne a záväzne definovaný, čo vytvára veľký priestor na jeho politické a mocenské zneužívanie. Občanov SR obvinených z „extrémizmu“ má súdiť nie riadny, ale špecializovaný trestný súd. V praxi to môže znamenať, že pred rovnakým súdom sa ocitne občan, ktorý mal doma „nevhodný“ historický materiál, povedľa nebezpečného vraha.

Zákonné úpravy sú tiež prelomom v právnej praxi, keďže pri trestnom čine prechovávaní tzv. extrémistického materiálu sa prakticky ruší prezumpcia nevinny garantovaná ústavou SR.

Sme presvedčení, že podobné právne úpravy do demokratickej spoločnosti nepatria, ba priamo spochybňujú výdobytky Novembra 1989, z ktorých najvýznamnejším je práve sloboda slova.

Úsilie ministerky Žitňanskej o zvýšenie počtu odhalených a potrestaných prípadov nám skôr pripomína snahy z 50. rokov, keď sa odhaľovali tzv. triedni nepriatelia, vládlo udavačstvo a spoločenská atmosféra sa bičovala tak, aby (domneli) nepriatelia boli čo najprísnejšie potrestaní.

Nové právne úpravy akiste nebudú slúžiť na ochranu štátotvorného národa, ani na ochranu kresťanstva a kultúrnych tradícií, ktoré sú mimoriadne ohrozené práve dnes – tlakom globalizácie a islamizácie. Naopak, bude zneužitý na prenasledovanie politických oponentov či jednoducho ľudí, ktorí sa vymykajú z mantinelov súčasného politického establišmentu.

Z tohto dôvodu KSI vyjadruje svoj zásadný nesúhlas.

PETER ŠTRELINGER – predseda Výboru KSI

MARTIN LACKO – 1. hovorca KSI

VILIAM KOMORA – 2. hovorca KSI

Ružomberok, 28. 11. 2016

(Pokračovanie z 1. strany)

Predovšetkým, otvorme sa svetlu! Nech Ježiš, svetlo, vnikne do nášho nízkeho, príliš pozemského myslenia! Nech nás Ježiš nájde v zápase! Nech On udá smer a zmysel nášmu často zmätenému srdcu, našej nerozhodnej, premenlivej vôli!

No boj svetla a tmy, zápas svetla s temnotami sa odohráva aj na bojských viditeľných. Dnes v globálnych mocenských záujmoch, vo vnútri spoločnosti, v menších či väčších ľudských i rodinných spoločenstvách, v ktorých žijeme. Ježiš sám zažil a trpkou zakúsil tento zápas vo svojom vlastnom životnom prostredí. Veď drvivá väčšina vtedajšej elity a židovská oligarchia Ježiša neprijali. V celom Evanjeliu podľa Jána stojí proti jeho posolstvu, proti jeho pravde „svet“ ako istá jemu odporujúca, nepriateľská bytosť a sila. Evanjelista neskôr potvrdzuje:

„Toto je vina sveta: Svetlo prišlo do sveta, no ľudia milovali viac tmu ako svetlo, lebo ich skutky boli zlé.“

Dnes nehovoríme radi o boji medzi svetlom a tmou vo svete, v našich vlastných spoločnostiach. Sme svedkami, že sa neozvú ani tí, ktorí by sa ozvať mali ... Akokoľvek, aj keď

Svetlo v zápase

ako kresťania nechceme byť neznášanliví, netolerantní, aj keď nám nepatrí deliť spoločnosť na protivné tábory, neboli by sme realisti, nehodnotili by sme vecne našu situáciu v spoločnosti, ak by sme prehliadali, že sa v nej veľa vecí deje výslovné proti nám.

Či si prajeme, či nie : ohľadom existencie Boha, viery, kresťanstva, Cirkvi, spoločnosť je rozdelená hlbšie, ako by sme sa domnievali! Veď sme svedkami, ako sa už desaťročia agresívne útočí proti Cirkvi. Všetko v mene demokracie, ktorá, čuduj sa svete, si od určitého času začala dávať čoraz hlasnejšie a drzejšie nové prívlastok: liberálna! Predtým bola parlamentná či pluralitná ..., a čo ja viem ešte aká, lebo „každý chvíľku ťahá píľku“. Jej dnešní tunajší predstavitelia sa do ich novovytvoreného chomúta pokúšajú zapriať ať nás – katolíkov! Nie je to náhodou nová skrytá totalita? Známe západonemecké ilustrované týždenníky, ktoré číta masa ľudí, sotva

uverejnia dajaké číslo bez ostrého výpadu proti Cirkvi. Neinformujú vecne a objektívne, ale osvojujú si výhradný monopol na formovanie mienky občanov. Zdá sa vám, že je to iba kritika Cirkvi, do istej miery oprávnená? Nemyslím si. V jadre ide o hodnoty; je to zápas o hodnoty a moc, kto bude rozhodovať o ich obsahu a dopade v spoločnosti. Hej, ide o kresťanstvo – či ešte čosi z kresťanskej tradície má platiť, alebo nie. „Poslaním tradície je strážiť oheň, a nie opatrovať popol“, ako raz vyvodil hudobný skladateľ Gustav Mahler.

Ako sa stavíme a správame k uvedeným skutočnostiam my veriaci? Často ich jednoducho neberieme na vedomie, aby nás, čo sa pred masou ľudu tvrdí, nevyhodilo z nášho „pokoja“ a nenútilo k sebaobrane. Často jednoducho mlčíme a pasívne prijímame údery. Na inej rovine sa iba opakuje, čo konkrétne opisuje už starozákonný svedok svojej doby:

*Blázon si v srdci hovorí:
„Boha niet.“*

Skazení sú a ohavnosti páchajú.

Nikto z nich nerobí dobre.

Pán pozerá z neba na synov ľudských a skúma, či je niekto rozumný a hľadá Boha ...“ (Ž 14, 1 – 2)

Neuvedomujeme si, že už mlčanie je ústupom, kapituláciou. A tak viacerí sa stávajú duchovnými „prebehlielmi“; prijímajú príliš nepochytné, bez vlastnej kritiky, zmanipulované mienky v obehú. Dajú si príliš ľahko čosi nahovoriť mocnými komunikačnými prostriedkami.

A situácia doma, na Slovensku? Neodvažujem sa o nej veľa rozpisovať. Mám však obavu, že majú pravdu tí, ktorí hovoria o nových formách útlaku Cirkvi a veriacich človeka v spoločnosti, ktorá – bez dekomunizácie – po novembri 1989 začala u nás povstávať. Kto u nás verejne vysloví túto obavu, iste sa mu bude s istou povýšeneckou zvrchovanosťou vyčítať túžba po starom klerikalizme, či snaha vytvoriť novú totalitu. Nebolo by správne ani spravodlivé, keby sme sa dali

takýmto obžalobami príliš chytro umlčať! Budeme iste v stave dať každému porozumieť, na čom nám záleží. Nie na časných, pozemských výsadách pre Cirkev; lež na tom, aby sa do života spoločnosti dostali isté osvedčené mravné, ľudské hodnoty, na základe ktorých je možné početné a spravodlivé ľudské spolunažívanie všetkých. Nie my, veriaci sme neznášanliví, útoční, urážliví; nie my sa pokúšame o novú totalitu, lež skôr tí, čo by nás chceli silou mocou dostať na lavicu obžalovaných.

Ježiš Kristus prišiel na svet v noci, maštali pri Betleheme. Tam určite zaplakal ako každé bezbranné dieťa prichádzajúce na svet. Sám to chcel a tak skúsil. Jeho svetlo vo svete nezažiaril ihneď, zvrchovane a víťazne. Bude sa vždy poznova prebýjať tmami. Žiť z viery znamená žiť v pravde, žiť vo svetle Ježišovom. V každodennej skutočnosti je život hľadaním svetla pravdy, cestou k nemu, zápasom oň. Nádej, dôvera a odhodlanú vôľu nech nám k tomu dá pevné presvedčenie, že svetlo nášho Pána Ježiša Krista má v sebe silu premôcť a vyjasniť všetky ľudské temnoty.

Milostiplné a pokojné Vianoco!

Mons. RUDOLF MASLÁK

Bude repríza roku 1945?

Vývoj politickej situácie na Slovensku po roku 1989 sa nápadne podobá tomu, ktorý nastal po druhej svetovej vojne. Ibaže vtedy o osudoch politikov prvej Slovenskej republiky rozhodovala Praha, kým o osudoch politikov druhej slovenskej štátnosti sa usiluje rozhodovať Bratislava. Respektíve neslovenskí politici a médiá, výdatne podporovaní zahraničím. Vysoký predstaviteľ katolíckej cirkvi na Slovensku kedysi prezradil dôvod toho, prečo sa Cirkev v roku 1992 zachovala tak vlačne k iniciatívam za samostatnosť. Vysvitlo, že klérus mal obavy, aby neskončil ako Tiso po vojne. A ukazuje sa, že recidíva systému, ktorý vyhladil slovenskú elitu prvej Slovenskej republiky, má šancu to zopakovať aj s elitou zakladateľov druhej Slovenskej republiky.

Prvým znakom, ktorý si nemožno nevšimnúť, je ustavičné prízvukovanie akéhosi mečiarizmu. Pojmu, ktorý vznikol na ostrakizovanie aktérov zakladajúcich štát. Nevie sa síce presne, čo obsahuje, ale bojovníci proti mečiarizmu zdôrazňujú nerešpektovanie opozície v NR SR v rokoch 1994-1998, divokú privatizáciu, demarše, izoláciu Slovenska. Aj v ostatnej diskusnej relácii či už vo verejnoprávnej televízii alebo súkromnej, odznela kritika mečiarizmu, no do relácie nebol pozvaný nijaký jeho predstaviteľ. A to nie je ojedinelý úkaz, naopak, ide o cieľenú diskreditáciu tvorcov štátnosti. Treba pripomenúť, že v rokoch 1994-1998 Výbor NR SR pre životné prostredie si mohol odhlasovať akokoľvek kontrolu ktoréhokoľvek

orgánu verejnej moci, lebo mal v ňom absolútnu väčšinu. A aj to maximálne využíval. Či už kontrolou úradov štátnej správy, televízie, ministerstva obrany a ďalších inštitúcií.

O organizovaní demaršov opozíciou by niečo vedel povedať aj dnešný poslanec Anton Hrnko (SNS), ktorý bol v tom čase poslancom za Demokratickú úniu Slovenska spolu s Milanom Kňazkom či Jozefom Moravčíkom. Denník Sme s istou perverzitou v tom čase uverejšoval prípravu demaršu voči slovenskej vláde v súvislosti s ja-zykovým zákonom. O privatizácii boli napísané mnohé štúdie, no treba pripomenúť, že prvým ministrom privatizácie bol Ivan Mikloš. Mečiarova vláda prijala zákon o ochrane štátneho záujmu pri privatizácii štátnych strategických podnikov. Vyčlenila dve skupiny, prvá obsahovala podniky, ktoré nebolo možné privatizovať. Týkalo sa to 27 podnikov z odvetvia energetického a plynárenského priemyslu, pošty, telekomunikácií, vojenskej a strojárnej výroby, poľnohospodárstva, riadenia lesov a vodných tokov. Podniky z druhej skupiny mohli byť privatizované, ale s podmienkou, že bude v nich zachovaný väčšinový podiel štátu a ak v nich štát už nemal takýto podiel, tak zaviedol tzv. zlatú akciu. V septembri 1999, prvá Dzurindova vláda, novelizovala zákon o veľkej privatizácii a výsledok je verejnosti dobre známy. Štát prišiel o všetko.

Zrútenie sa zbrojárneho priemyslu na Slovensku gestom prezidenta Václava Havla prinieslo

obrovský prepád zamestnanosti. Mečiar hľadal odbytiská aj na východe. A ako povedal pre Slovenské národné noviny, keď prišiel do Moskvy, vždy tam našiel politikov z Nemecka či Veľkej Británie. A práve títo mu hrozili bojkotom Slovenska do EÚ, ak uskutoční ďalšiu cestu do Moskvy.

Prečo si tieto skutočnosti treba pripomínať? Lebo tak, ako Západ nám bránil v získavaní trhov na východe, tak ich vazalskí politici na Slovensku sa opäť začínajú hlásiť do služby. Iveta Radičová dostala 40 minút v TA3, aby napokon oznámila neslovenskej verejnosti, že je pripravená znovu ísť do politiky. Dá sa predpokladať, že príležitosť využije Alojz Hlina, keďže KDH osobnosťami neoplyva. Fundament majú v podstate rovnaký, ona sa angažovala v podpisovaní petície za zachovanie spoločného štátu s Čechmi a KDH zasa hlasovalo proti Deklarácii o zvrchovanosti Slovenskej republiky.

Ozvali sa aj ďalší dvaja aktéri z protimečiarovskej koalície, Mikuláš Dzurinda a Ivan Mikloš. Aj títo páni plánujú obsadiť politickú scénu a azda navždy skončiť s proslovenskými silami. V súčasnosti za takúto možno považovať iba ESNS a jej blokáda zo strany všetkých parlamentných strán je výrečným dôkazom toho, čo by nastalo po ďalších voľbách, ak sa pronárodné strany nespamätajú a nezomknú. Rok 1945 môže mať pre slovenskú elitu po budúcich voľbách opäť reprízu.

EVA ZELENAYOVÁ

KULTÚRA

č. 1/2017

VYJDE S DÁTUMOM

11. JANUÁR 2017

Prošba

k priaznivcom

Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme,
že viacerí z vás
reagovali na prosbu redakcie
a podporili vydávanie
nášho časopisu Kultúra.

Prosíme, aby ste nepoľavovali
v ušľachtilom úsilí
a prispeli svojím príspevkom
na číslo účtu vydavateľa Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

Pred mesiacom, 9. novembra 2016, prebiehali v Spojených štátoch amerických prezidentské voľby. Predchádzala im niekoľkomesačná predvolebná kampaň, ktorej záverečné kolo s napätím sledovala nielen americká, ale aj celosvetová verejnosť. Veď išlo o to, kto bude na čele najmocnejšieho štátu a najsilnejšej armády na našej planéte. Najčastejšie osobné mená, ktoré sa objavovali v tlači, na vlnách éteru a v sociálnych médiách, boli Hillary Clintonová a Donald Trump. O výsledkoch volieb sa robili prieskumy verejnej mienky, vyjadrovali sa k nim novinári, politológovia, sociológovia, akademici, politici i politickí komentátori a všelijakí iní prognostici. Milióny dolárov sa vynaložili na predvolebnú propagandu, kde kandidáti na prezidentský úrad slušnými i neslušnými, morálnymi i pochybnými prostriedkami, presvedčivými i falošnými argumentmi sa usilovali získať priazeň a hlasy voličov.

Ako človek, ktorý sa zaujíma o dia-nie vo svete, aj ja som pozorne sledoval predvolebné zápolenie a s nedočkavosťou očakával výsledok volieb. Keď sa zverejnila správa o zvolení nového prezidenta jedna z mojich dcér mi hneď poslala esemesku, aby mi oznámila novinu: „Good news: Hillary lost. Bad news: Trumpwon (Dobrá správa je, že Hillary prepadla, zlá správa je, že Trump zvíťazil).“

Trpkou iróniou osudu bola totiž tá skutočnosť, že ani jeden z kandidátov na prezidentský úrad nemal vlastnosti, rozhladenosť a autoritu, aké by sa očakávali od osoby ašpirujúcej na takú dôležitú a zodpovednú funkciu. Cudzí svet si kládol otázky, či v takej veľkej krajine, ako sú Spojené štáty, sa nenájdu schopnejší a vážnejší kandidáti, či toto sú vrcholní predstavitelia americkej politickej kultúry, morálnej a duchovnej vyspelosti národa.

Predvolebné zápolenie tiež ne-možno nazvať ako inšpirujúce. Kandidáti sa správali, akoby bolo dovolené všetko. Vyčítali jeden druhému osobné nedostatky, priestupky a poklesky, častovali sa nelichotivými epitetami. A čo si nepovedali medzi sebou kandidáti, to s nechutným zápalom dopĺňovali médiá.

V tejto súvislosti treba poukázať, že médiá boli oveľa viac naklonené voči Clintonovej než voči Trumpovi. Mnohí novinári a komentátori sa pritom prehršili proti zásadám žurnalistickej etiky, a to nielen vo výbere slov, ale aj takými

priamymi akciami ako vyzradenie otázok, ktoré sa položili kandidátom pri ich spo-ločnom televíznom vystúpení (Donna Brazile Clintonovej), alebo žiadosť dopisovateľa denníka Washington Post, ktorý sa obracia na volebný výbor Demokratickej strany a žiada o propagačný materiál proti Trumpovi. Čosi podobné sa dialo aj mimo USA, dokonca aj na našom malom Slovensku. Aktivity slovenských no-vinárov nemohli síce ovplyvniť výsledky volieb, zato však aj u nás sa horlivo masírovali čitatelia a poslucháči. A aj u nás spravodajstvo bolo veľmi jednostranné, informácie a

mokratom, sa prejavovali výrazné protitrumpovské pohyby a výzvy. Známy publicista George Weigel, autor životopisu sv. Jána Pavla II. Svedok nádeje, publikoval otvorený list, adresovaný „bratom katolíkom“ (An Appeal to Our Fellow Catholics), v ktorom označuje Trumpa za „vyložene nevhodného na funkciu prezidenta Spojených štátov (manifestly unfit to bepresid entofthe United states). K výzve sa pripojilo ďalších 30 katolíckych intelektuálov. Ba aj viacerí poprední predstavitelia Republikánskej strany oznamovali, že radšej nepôjdu voliť, ako by mali dať svoj

bola aj reakcia porazenej strany. Kým Hillary Clintonová blahoželala Trumpovi k úspešnému výsledku, jej voličstvo neprijalo výsledky volieb v duchu podobnej tolerance, demokracie a politickej slušnosti, na ktoré sa tak vášnivo odvolávali v predvolebnej kampani. Organizovali protesty a demonštrácie s urážlivými odmietavými heslami, z ktorých ešte najslušnejšie bolo: Trump is not my president.

Médiá – a to nielen v USA, ale aj na Slovensku – prijali výsledky s typickým postojom urazenej veličiny. Nie oni sa mýlili vo svojich prognózach

chodca Barack Obama v roku 2008. Mediálne masívne úsilie v tomto smere jej nepomohlo;

4. že nie je bezpečné spoliehať sa na prognózy a prieskumy a že kult štatistických čísel a modernej technológie má tiež svoje hranice.

Voľby priniesli sklamanie mnohým, ale výsledky sa odčiniť nedajú. Sú také, aký bol výber. Teraz je už neskoro špekulovať nad inými možnosťami. Treba sa realisticky zmieriť so skutočnosťou a vrámcami možností, ktoré demokracia poskytuje, pracovať za spoločné dobro celku.

Nám, čo sme pozorovali voľby zvonka, voľby ukázali, ako je polarizovaná americká spoločnosť: nielen republikáni proti demokratom, ale aj liberáli proti konzervatívnym, mladí proti starším, čierni proti bielym, veriaci proti agnostikom, domáci proti prisťahovalcom, vidiek proti veľkomestám, voliči s univerzitnými diplomom proti tým, čo sú bez neho a dokonca aj ženy proti chlapom.

Nás, tichú väčšinu na Slovensku, bude iste zaujímať, ako reaguje na výsledky volieb Svätá Stolica. Je to užitočný pohľad, keď už pre nič iné, tak pre porovnanie s chaosom a bezradným tápaním slovenských sekulárnych médií. Lebo Vatikán ukazuje, ako sa stavať k politickým udalostiam aj vtedy, keď nie sú nám po vôli. Cirkevné kruhy komentovali výsledky volieb pokojne, s rozvahou a so zmyslom pre realitu. Štátny sekretár kardinál Parolin sa vyjadril k situácii takto:

„V prvom rade s rešpektom berieme na vedomie voľu vyjadrenú americkým ľuďom v tomto úkone demokracie, ktorý – ako mi hovoria – charakterizovala veľká účasť pri urnách. A teraz novému prezidentovi chceme zaželať, aby jeho vláda bola skutočne plodná. Ubezpečujeme ho o našej modlitbe, aby ho Pán osvecoval a podopieral v službe svojej vlasti, prirodzene, ale tiež v službe blahu a mieru vo svete. Myslím si, že dnes je potrebné, aby všetci pracovali na zmene svetovej situácie, ktorá je situáciou vážnych rozkolov, vážnych konfliktov.“ Keď sa pýtal kardinála, čo povie na výmenu názorov medzi pápežom a novozvoleným prezidentom ohľadom múru na americko-mexickej hranici, ktorý má zastaviť ilegálnych prisťahovalcov z juhu, povedal: „Počkajme a uvidíme, ako bude konať. Zvykne sa hovoriť, že jedna vec je byť prezidentským kandidátom bez reálnej moci a druhou vecou je byť prezidentom, ktorý je okolnosťami prinútený konať zodpovedne“.

Po prezidentských voľbách

komentáre stáli niekedy až na hranici vulgárnosti. Typickým príkladom bol Denník N, ktorý dňa 26. júla uverejnil fotografickú montáž, kde sa Trump bozkáva s Putinom s titulkom: Trump a Putin, dobre zohratá dvojka? V pripojenom článku sa uvažuje nad tým, či Trump nie je „ďalší Putinov projekt“?

Predvolebná agitácia nenechávala nikoho v pochybnostiach, že kandidáti predstavujú dva protichodné prúdy americkej politiky v takých kľúčových otázkach ako minimálna mzda, daňová politika, prisťahovalctvo, aborcie, globálne otepľovanie a pod. Kandidáti nijako nešetřili jeden druhého a navzájom sa obviňovali z rasizmu, xenofóbie, morálnych pokleskov, klamstva a podvádzania, neschopnosti zastávať prezidentský úrad. Obe strany sa usilovali presvedčiť voličov, že krajinu očakáva katastrofa nevídaných rozmerov, ak z volieb víťazne vyjde ich konkurent.

Do predvolebnej kampane sa aktívne zapojili aj mnohé známe osobnosti verejného života. A tu opäť Hillary Clintonová mala na svojej strane oveľa silnejšiu podporu než kandidát Trump. Nielen prezident Obama a početní politici Demokratickej strany, ale prevažná väčšina médií hlasite agitovali za Clintonovú. Jej zvolenie presadzovali aj mnohé hollywoodske celebrity a niektoré z nich verejne vyhlasovali, že sa odsťahujú do Kanady alebo Austrálie, ak bude za prezidenta zvolený Trump. Aj medzi katolíckymi, ktorí sa spravidla viac klonia k republikánom, než k de-

hlas Trumpovi. Značný rozruch spôsobilo vyjadrenie pápeža Františka, ktoré sa tiež označovalo za kritický postoj ku Trumpovej kandidatúre. Keď sa pápež vracal z apoštolskej návštevy Mexika (vo februári 2016), opýtali sa ho, čo si myslí o Trumpovom pláne postaviť múr na americko-mexickej hranici. Odpovedal:

„Človek, ktorý zamýšľa stavať múry, a nie mosty, nie je opravdivý kresťan. Toto nezodpovedá duchu evanjelia.“ Trump to odbavil poznámkou asi v tom zmysle, že pápež nerozumie americkej domácej politike a pokračoval svojou cestou ďalej.

Za takýchto okolností predpoklady Trumpovho víťazstva vyzerali veľmi blede. Prieskumy verejnej mienky, prognózy odborníkov a predpovede novinárskych prorokov vyznievali jednoznačne v prospech kandidátky Clintonovej. Týždeň pred voľbami mali svoje pochybnosti už aj Trumpovi najbližší spolupracovníci.

Dňa 9. novembra 2016 sa to všetko zvrtilo v priebehu niekoľkých hodín. Keď sa spočítali odovzdané hlasy, z volieb víťazne vyšiel Donald Trump. Z celkového počtu 538 delegovaných voliteľov Hillary Clintonová získala 232 mandátov, Trump 306. Bolo to najväčšie a najneočakávanejšie prekvapenie v americkej politickej histórii. Je síce pravda, že Clintonová získala viac hlasov, ale americký systém volieb je taký, že v konečnom výsledku hlasujú delegovaní volitelia jednotlivých štátov, a tu mal rozhodnú prevahu Trump.

Nečakaným prekvapením

a uist'ovaniach, ale mýlila sa tá nevedomelá masa, ktorá nepočúvala ich rady a neriadila sa ich pokynmi. Namiesto toho, aby sa poučili z lekcie, ktorú im pospolitý ľud pripravil, rozhorčene sa stavajú do pozície nepochopených a zavrhnutých prorokov. No nájdu sa aj medzi nimi triezvo rozmýšľajúci profesionáli, ktorí si uvedomujú, že americké voľby, podobne ako Brexit vo Veľkej Británii, sú výstrahou. Sú tvrdou lekciou, ktorá by im mala natrvalo pripomínať, aké je nebezpečné ignorovať niektoré základné fakty politického života:

1. že jestvuje taká nezanedbateľná skutočnosť ako je tichá väčšina (silent majority);

2. že prvoradou - a dalo by sa povedať, že výlučnou - povinnosťou médií je pravdivo a nezaujato informovať. Noviny a ich redaktori nemajú byť „mienkotvorní“, aj keby takými chceli byť. Mienku si vedia utvoriť ľudia aj bez ich pomoci. Ani politiku nemôžu diktovať médiá. To je privilégium vlády a parlamentu, ktorí boli na tento cieľ zvolení a majú na to mandát;

3. po tomto veľkom fiasku by si mali uvedomiť, že je možné zdiskreditovať a očierniť aj tých najčistejších kandidátov, urobiť z nich strašiakov a hrozbou ľudstva, ale nie je v ich silách vyrobiť hrdinov a miláčikov tam, kde na to niet predpokladov. Podľa médií na Clintonovú mali okrem tradičných demokratických voličov masovo hlasovať aj ženy, menšiny a prisťahovalci. Dostala však o 10,5 milióna hlasov menej ako jej demokratický pred-

Počas predvolebnej kampane novinári sa často pokúšali zistiť, ktorému z dvoch kandidátov by lepšie vyhovoval očakávaniam Svätej Stolice. Nijaký zodpovedný predstaviteľ Vatikánu nechcel na túto otázku odpovedať ani pred voľbami, ani po voľbách. Je však mnoho neoficiálnych hlasov a výrokov známych vatikanistov, že v zmysle zásady menšieho zla Vatikánu bol prijateľnejší trikrát ženatý a nábožensky dost' vlašný Trump, než kandidátka, čo sa otvorene hlásila k tomu smeru, ktorý pápež Ján Pa-vol II. nazval kultúrou smrti: ľubovoľné prerušenie tehotenstva, kult LGBT, eutanázia a podobné javy súčasného sekularizmu.

A na záver pripomenka, že nebolo by správne posudzovať politiku podľa toho, čo hovorí pred voľbami, ale podľa toho, čo robí, keď sa ujme úradu. To platí aj v prípade Donalda Trumpa. Skúsená americká novinárka Salena Zito komentovala jeho predvolebnú rétoriku (v časopise The Atlantic, 23. sept. 2016) týmito slovami: „Keď vyslovuje takéto výroky, tlačové médiá ho berú doslova, ale nie vážne; jeho stúpenci ho berú vážne, ale nie doslova.“ (When he makes claims like this, the press take shim literally, but not seriously; hiss upporter stake him seriously, but not literally). Naši predkovia to vravievali ešte rukolapnejšie: Ani kaša sa nejedáva taká horúca, ako ju navarili.

V zmysle týchto pragmatičkých skutočností niektorí známi vatikanisti už aj uvádzajú, kde by pápež a prezident Trump mohli nájsť spoločnú platformu spolupráce. Tak známy americký odborník na dianie vo Vatikáne, John Allen jr. vo svojom blogu Crux navrhuje, že okrem postojov k aborciam (kde Trump sa otvorene hlási ku kultúre života a sľubuje vymenovať do Najvyššieho súdu sudcu s rovnakým názorom) sú aj tri ďalšie polia spoločného záujmu: (a) ohľadne prenásledovania kresťanov, hlavne v arabských štátoch, v Indii, Číne a inde; (b) ohľadne tzv. gender theory, ktorú Trump rovnako ako pápež pokladá za „ideologickú kolonizáciu“; (c) ohľadne náboženskej slobody na celom svete, vrátane v USA, kde vláda nerešpektuje výhrady svedomia kresťanských lekárov, rehoľných sestier, ošetrovateliek, ktoré odmietajú asistovať pri aborciách, eutanázii a pod. Dokonca trestá pekárov, čo odmietajú upiecť tortu na svadbu osôb rovnakého pohlavia.

Mr. President elect, good luck to you!

FRANTIŠEK VNUK

Podstatou slovenskej otázky je otázka, čo bolo na počiatku. Nie je to otázka iba o minulosti, ale najmä o prítomnosti. Prvá odpoveď, čo bolo na počiatku, poznáme z Jánovho Evanjelia: Na počiatku bolo Slovo a slovo bolo u Boha a Boh bol slovo. No a Boh je láska. Druhá odpoveď tvrdí, že na počiatku je čin. Ľudský čin. Čin, ktorý vychádza sám zo seba, je len sebe zodpovedný a koriguje ho iba skúsenosť. Ak je na počiatku Slovo, človek sa chce k tomu Slovu vzťahovať. Hľadá jeho významy na svojej celoživotnej ceste. Potom je menej rizika, že práca sa stane vorkoholizmom, pretože pozíciou práce je samo konanie, ktoré sa vzťahuje k bytiu. Vzťahy nezaničnú v núde a nezriadenej túžbe stále po niečom novom, pretože vzťahovanie sa k Slovu, ktoré je láska, pomáha propozíciou zmyslu života a jeho obnove. Človek sa nestane iba ľudským zdrojom zabených hodnôt v civilizačných systémoch, ktoré ho sfunkčnia iba pre svoje fungovanie. Hierarchia vo vzťahoch sa nestane príležitosťou svoju idenditu potvrdzovať marginalizáciou, minimalizovaním druhého. Poznanie nestratí svoj význam v zlej motivácii. Iba čin zužuje skutočnosť iba na tú jej časť, ktorú môžeme vedecky vyjadriť. A táto parciálna skutočnosť pohlcuje príležitosti, ktoré sú v skutočnosti nadčasovej, skutočnosti hodnôt, skutočnosti univerza. Poriadok ideálu. Potom nasleduje prenasledovanie náboženskosti, kresťanstva. Spravidlosť je potom zúžená a býva krutá. Zužuje sa univerzálne vedomie rozlišujúce medzi dobrým a zlým iba na parciálne vedomie o veciach. Ak je na počiatku Slovo, je menej rizika, že národy sa stanú anti národmi, povedané termínom Jána Pavla II., pretože nepôjdu pod horizont Boha. Iba že za počiatok budú považovať iba činy. Ak čin bol na počiatku, chcel byť počiatkom všetkého, bez lásky, vývoj smeroval k totalite, ktorá hľadala oporu v davoch na ktoré sa menili národy.

SLOVENSKÁ OTÁZKA A STREDNÁ EURÓPA

A práve v tomto slovenská otázka súvisí so stredoeurópskou otázkou a národmi strednej Európy. Pre tieto národy je charakteristická podprahová interpretácia prítomnosti. Silná býva u nich interpretácia minulosti, až jej mystifikácia. Rozvrhy do budúcnosti tiež nehrajú veľkú úlohu. Slovensko má podprahovú interpretáciu svojej minulosti, prítomnosti, a tak vyzerá aj rozvrh do budúcnosti. Stredná Európa býva neraz použitá ako baranišlo Západu proti Východu a Východu proti Západu. Najmä vtedy, keď sa západoeurópska racionalita zosunie do panracionalizmu a východoeurópsky zmysel pre kontemplatívnosť do iracionality. Panracionalizmus komunizmu vyvezený na východ do Ruska mal zničiť kontemplatívnosť. Prepekla však iracionalita. Metaforu, ktorou by som potom vyjadril situáciu Slovenska v tomto stredoeurópskom priestore, by som nazval „sympťom mačacieho chrbta“. Mačka, keď má strach, vystrčí chrbát čo do najväčšieho oblúka, naježí sa, aby vyzerala mohutnejšie. Slovenské územie a obyvatelstvo sa susedom javí ako potrebný mačací chrbát, ktorý by radi ukázali, preto si nárokuje z rozličných titulov Slovensko. Dekompenzujú do jeho mentálneho priestoru preventívne, skôr ako k takým situáciám dôjde. Táto dekompenzácia je spojená so skreslenou interpretáciou slovenskej histórie, prítomnosti a budúcnosti. Slovensko potrebuje svoju vlastnú interpretáciu dejín a prítomnosti. Treba oceniť historikov, ktorí k tomu prispievajú, napríklad M. S. Ďurica, F. Vnuk. Z mladších M. Lacko, B. Kinčok, P. Jašek alebo P. Mičianik a ďalší, ktorých nebudem menovať, aby sa nest'azili ich pracovné pozície. Pretože tieto pracoviská často kontrolujú tí, u ktorých interpretácia slovenskej histórie

je v službách politiky „mačacieho chrbta“. Slovenská otázka má svoje osobnosti. Ale tie sú často kriminalizované alebo sekularizované. Napríklad L. Hanus a jeho Bratislavské dni. Niektoré príspevky vyzerali, že ich autori o filozofii L. Hanusa nič nevedia. Na KU v Ružomberku je inštitút L. Hanusa. Dávam na zväznenie, aby pracoval na spôsob „plenru“. Analogicky, ako to robia sochári. Na krátky čas prídu tvorovia a nechajú svoje diela v teréne. Bol by to hosťujúci inštitút na krátke pobyty s tým, že štúdie ostávajú na inštitúte. Mohol by sa stať referenčným bodom kresťanského personalizmu na Slovensku. Vlastná slovenská interpretácia našich dejín a prítomnosti nachádza ich účastníkov a význam osobnej obety, ktorú priniesli. Táto obeta má vzťah k skutočnosti, že na počiatku bolo Slovo. Ale objavuje aj aktérov opačných tendencií.

Také pozadie „sympťomu mačacieho chrbta“ malo správanie mačarskej poli-

územie. Súčasťou interpretácie slovenských dejín je vrátiť túto osobnosť a jej štýl politickej práce cez prioritu Slova do prítomnosti. Symbolicky jej pamätníkmi, do verejných priestorov slovenských miest a obcí. Slovenská otázka je otázka, ako by sa mohlo stať, aby ten étos, ktorým náš nie veľký národ čelí nepriaznivým situáciám v existencionalne kritických situáciách, by sa mal prejavitiť aj v čase priaznivejšom ako jeho mentálna sila pre rozvoj. Je to o prirodzenom motíve mať zmysel života a o spirituálnom motíve mať viacej života. A to je aj o psychológii, z akých premís bude vychádzať. Ako bude chápať ľudský čin. Analýzu konania urobil M. Blondel, ale aj v psychológii pôsobí sekularizmus.

SLOVENSKÁ OTÁZKA JE O ZÁPASE S TOTALITAMI INDIVIDUALIZMU A KOLEKTIVIZMU

Zabúda sa nielen na tento

a diktatúrou novou, diktatúrou relativizmu. Vstupom do sféry súčasného Západu sa vsťúpilo do sveta sekularizmu. Sekularizmus má tri charakteristiky podľa Casanovu: Vydelenie a emancipácia svetskej oblasti od náboženských nariadení a noriem. Možno mať výhradu k tejto formulácii, zamlčuje význam Slova, ktoré bolo na počiatku a ktoré je láska. Tá ponúka, rešpektuje slobodu. Nenaradiaje. Druhá charakteristika je úpadok náboženského presvedčenia a náboženských foriem chovania. Étos, ktorým čelil človek v podmienkach triedneho boja, odfúdenej ideológie bol výsledkom skôr kvality žitého náboženstva. Tretí znak je vytlačenie náboženstva do sféry súkromia. Ale v bývalom režime z tohto súkromia prúdila do spoločnosti nádej.

Za týmito formuláciami je snaha eliminovať náboženstvo, aby neprekážalo takým činom, ktoré by cez svoje kompetencie rozvíjali materiálny blahobyť. Kompetencie sú potrebné, ale nemôžu

Príspevok k slovenskej otázke

tiky v Uhorsku v 18. a 19. storočí a čiastočne aj dnes. Také bolo pozadie československého. Ale aj polonizmu. Stredoeurópska otázka je otázka, čo bolo na počiatku. Je otázkou, ako spojiť Slovo, ktoré bolo na počiatku a je adresované stvoreniu človeka a činy človeka. Slovenská otázka je vyslovene o kresťanstve. V dvoch rovinách, jednak je zdrojom etosu, ktorým jednotlivci, ale aj národ čelili totalite činu, ktorý sa odrhol od Slova. A v druhej rovine ako tento etos prejavitiť v časoch pokojných, ktoré sľubujú blahobyť. To je otázka čo je to mať viacej života. Je to aj psychologická otázka, ktorú považujem za dôležitú a ktorá má svoj zdroj v motivácii vyplývajúcej zo spirituálnych potrieb. Okrem prirodzenej motivácie po zmysle života, zdôrazňujem aj spirituálnu motiváciu mať viacej života.

SLOVENSKÁ OTÁZKA AKO ÚSILIE

O VLASTNÚ INTERPRETÁCIU SLOVENSKÝCH DEJÍN.

Slovenská otázka je o mravnej požiadavke mať vlastnú interpretáciu dejín. A to popri tom, aké scenáre píšú mocní tohto sveta, ktorí sa pokúšajú minimálne od francúzskej revolúcie transformovať model priority činu pred Slovom, ktoré bolo na počiatku a ktoré je láska. Rozum bez lásky vždy zlyhal. Aj rok 1989 je o tom. Ľudia volali sľúbili sme si lásku, ale už o krátky čas, veľmi krátky čas, sa prioritou stáva čin, na úkor počiatku, ktorým bolo Slovo. Sekularizmus sa stal nástrojom ničenia priority Slova, ktoré je láska. Ale je tu ešte staršia súvislosť, ktorá je spojená so snahou zabiť Slovo. Je spojená s tým, z akkej smrti musel povstať k životu Kristus. Slovo, ktoré sa telom stalo. A zase aj slovenský osud, ktorý sa spečatil vyhnaním žiakov sv. Metoda za Svätopluka. Vyhnane bolo Slovo a v centre politiky sa stal čin. Svätopluk bol človekom priority činu. Ved sám povedal, vášmu sporu, medzi nasledovníkmi sv. Metoda a Vichingom, nerozumiem. Kto skôr odprisahá, že má pravdu, tomu ju prisúdím. Aké veľké dieťa bol ten Svätopluk. Nebezpečné dieťa. A zodpovednosť chce čas na uváženie. Nezodpovednosť je hotová hneď k odpovedi. Prví odprisahali Vichingovi ľudia. V tradícii slovenskej štátnosti, interpretácii prítomnosti, je ale nevyužitý model kniežata Rastislava, ktorý chcel na počiatku Slovo, a preto prišli sv. Cyril a Metod na vtedajšie moravsko-slovenské

kresťanstvom sytený étos, ale aj na to, čomu musel čeliť. A udržať toto v pamäti je jeden z predpokladov, pamätať si aj tento étos. Z masy nespravodlivosti z teroru v päťdesiatych rokoch môžeme uviesť tento príklad. Dnes už osemdesiatročný pán J. O. mi rozprával: V čase, kedy sa zakladali družstvá, bolo krátke obdobie, kedy družstvo bolo združenie, majúce poľnohospodárske stroje pre vlastnú činnosť, ale aj ako pomoc pre hospodárenie na súkromnom. Jeho otec bol predsedom takého družstva. V roku 1952 bolo veľmi nepriaznivé počasie a žito sa nedalo zobrať z poľa. Poistovňa uznala škodu 800 000 korún a vyplatila ju. Ale aby zrejme ľudia nezačali hovoriť, že ani prozreteľnosť družstvu nepraje, komunisti obvinili predsedu zo sabotáže. Bol odsúdený na päť rokov nútených prác v jáchymovských uránových baniach. Ako vedľajší trest okrem prepadnutia majetku bolo vyvezenie rodiny, šesť detí a matky do okolia Českej Lípy. Pozrieme sa na text tohto rozhodnutia vtedajšieho Okresného národného výboru v Michalovciach. Mrází z toho aj dnes. Dokument má názov Výmer. Píše sa: ONV v Michalovciach na základe rozsudku Okresného súdu v Michalovciach zo dňa 3. X. 1952 čis. T 224X/52-173 zakazuje s okamžitou platnosťou počnúc dňom 22. V. 1953, M. O. bytom v Trhovišti a jeho rodinným príslušníkom (vymenovaných je sedem ľudí, z toho šesť detí) navždy pobyt v okrese Michalovce a prikazuje sa menovaným prihlásiť na pobyt vo vojenskom statku dvor Sedlište, obec Lukov, okres Česká Lípa. Táto rodina si zachovala vedomie vlastnej hodnoty a čelila týmto činom nihilizmu, ktoré idú s každou radikálnou revolúciou, étosom, ktoré čerpal z vedomia, že na počiatku je Slovo.

A práve tento étos bol výsledok duchovných potrieb ľudí, prekročiť obmedzenia vyplývajúce z tvrdenia, že na počiatku je iba ľudský čin.

Tento étos sa mal rozvinúť po roku 1989. Západný svet, kde prevláda prioritou činu, v podmienkach materiálneho blahobytu, nerozumel tomuto étosu, v ktorom bola istina kresťanstva, nariadil liečbu šokom. Šok ničí myšlienkovu, pamäťovú, emocionálne vzťahy. Dezorganizuje. Relativizuje.

SLOVENSKÁ OTÁZKA AKO ZÁPAS S RELATIVIZMOM.

Môžeme zhrnúť, že rok 1989 je prelom medzi diktatúrou proletariátu

zrušiť transcenciu, napríklad v tom, čo sa formuluje všeobecne ako skutočnosť, že hodnota je vždy transcendentná ku každému konaniu. Kompetencia bez tohto vedomia je čin, ktorý sa nadradzuje hodnotám. Spoliehajúci na rozum, ale bez lásky. A tejto konfrontácii bol vystavený človek Stredoeurópan so sekularizačnou klímou západnej Európy po roku 1989.

Na korene a účel sekularizmu poukazuje R. De Mattei v knihe Diktatúra relativizmu. Identifikuje ako autora sekularizmu najmä A. Gramsciho (1891-1937). Používa pojem gramscizmus, ako snahu eliminovať Boha cez absolútnu sekularizáciu života v spoločnosti a štáte. Gramsci vymenil triedny boj za sekularizmus. Táto absolútna sekularizácia má prerhnúť korene vedomia Boha v „ľude“. Tomu má zodpovedať právny systém. R. de Mattei pripomína rakúskeho právnikára Kelsena. Ten normy v práve dôsledne chápe iba pozitívne k bezprostrednému praktickému efektu. Právo, zákon už potom nie je snaha o syntézu morálneho zákona, prirodzeného zákona a pozitívneho zákona. Ale iba pozitívny zákon bezprostredného efektu. Dnes vidíme, že táto cesta vedie ku kumulovaniu množstva až absurdných predpisov v EÚ, nariadení, ktoré život robia ba technologiou, extrémne ho inštrumentalizujú, zbavujú univerzálneho vedomia s potenciálom rozlišovania dobrého od zlého, čo má svoj základ v kresťanstve. Slovenská otázka je v úlohe, ktorú formuloval Ján Pavol II. pri návšteve Slovenska, že máme úlohu do tejto sekularizovanej Európy vrátiť rozmer ľudskej osoby, ktorá pracuje na syntéze Slova, ktoré bolo na počiatku, a činu. Preto je potrebné mať vlastnú interpretáciu histórie, dejín, prítomnosti a čeliť symptómom „mačacieho chrbta“. Touto interpretáciou presvedčiť, že tento symptóm je na škodu stredoeurópanstva, že nastupuje až potom čo ono zlyhalo. Rozlíšiť časy, kedy ono zlyhalo, od časov nových príležitostí je dôležité a zatiaľ jednotný postoj voči sekularizmu vytvorenej fikcii akých si nových národov založených na mixe kultúr, ktoré sú nesúrodé a sú fikciou je z povedomia tohto rozlíšenia. Slovenská otázka je lakmusový papier. Sfarbil sa už načerveno, načierne, namodro - vždy to bolo proti kresťanstvu. Môžeme len dúfať, že sa raz nezafarbí, čo bude znamenat', že stredná Európa pracuje dobre.

STANISLAV HVOZDÍK

Ich cesta do neba viedla cez peklo. Samozrejme, sedem nemeckých rádových sestier zo Spoločnosti benediktínok misionárook vedelo, že ich úloha nebude ľahká. Vypukla Prvá svetová vojna a teraz sa museli starať o chorých a postihnutých v lazaretoch na fronte. Bolo im jasné, že budú pri tom denne riskovať svoj život. Avšak boli odhodlané podstúpiť každé riziko, aby mali bezvýhradnú účasť „na starosti Ježiša o spásu a uzdravenie ľudí“.

Poznáme ich mená a u niektorých i ich životné príbehy. Napríklad príbeh sestry Clodesindis (Kláry) Lükenovej (1880-1945), ktorá bude o jedenásť rokov neskôr zvolená za generálnu prioru spoločnosti. Bola siedmym z jedenástich detí zamestnanca železníc z Dortmundu – pracovitého, šetrného muža, ktorý sa usiloval o to, aby si zaobstaral vlastný dom a deti poslal do dobrých škôl. Keď sa jeden z jej bratov rozhodol pre kňazské povolanie, pocítila i Klára želanie vstúpiť do kláštora. Len na otcovu naliehanie nastúpila najprv na inú cestu a stala sa učiteľkou. Tak ako predtým čítala misionárske listy, tajne cestovala do kláštora sestier misionárook v St. Ottilien. Po smrti otca sa rozhodla uskutočniť svoj životný sen. A tak bola šťastná, keď o štyri neskôr prijala rehoľné rúcho a roku 1909 napokon smela zložiť večné sľuby. Vybrala si rehoľné meno Clodesindis. Spočiatku pôsobila ako učiteľka v škole a inštitúte jej spoločenstva. Potom však vypukla Prvá svetová vojna.

Čoraz viac sestier bolo povolávaných do služby v lazaretoch a domovoch pre vojakov na Západnom a Východnom fronte. Roku 1916 sa v St. Ottilien naplnila prosba vyslať sestry doslova na koniec sveta, kde nemeckí vojaci bojovali po boku osmanských spojencov. V Mosule a Tigri, neďaleko od ruín biblického mesta Ninive, pre ne mali otvoriť lazaret. Na túto nebezpečnú i obetiplnú misiu bola vybraná sestra Clodesindis a šesť jej spoločníčok. Ďalšie tri sestry mali prebrať lazaret v Kayseri, antickej Caesarei v Kapadócií.

Dňa 1. júla 1916 nabral Balkánsky expres desať cestujúcich z Mníchova do Konštantínopolu. Medzi nimi boli okrem sestry Clodesindis ešte kandidátka na rehoľný život Mária Pulcheria von Dalwigk-Lichtenfels, neter kolínskeho arcibiskupa Felixa kardinála von Hartmanna, taktiež sestry M. Pia Cramerová, M. Ubalda Hechtová, M. Erbenburga Stehleová, M. Emmanuela Weberová, M. Asalla Spanagelová, M. Rade Gundis Behrová, M. Remigia Burgerová a M. Wereburg Kohlerová (pozri Kiera, P. Joseph OFM: *Ins Land des Euphrat und Tigris*, Breslau 1935). Na palube lode prekročili Bospor a vyloďili sa v Skutari, odkiaľ Anatólskou železnicou prekročili najprv Malú Áziu a potom neúrodne vysočiny Kapadócie. Trasa sa končila v Bozanti na úpätí monumentálneho pohoria Taurus. Tri sestry určené do misijnej stanice v Kayseri sa odpojili od skupiny už v Ulu Kišla, aby pokračovali v ceste na severovýchod. Sedmoro sestier smerujúcich Mosulu nasadlo na mulice, ktoré ich mali po kľukatých cestách dopraviť najprv do Doraku pri Tarse, rodnom meste apoštola Pavla. V Osmaniye nasledovalo ďalšie prerušenie trasy, keď museli prekročiť pohorie Amanus smerom do Islahiye. Ich cesta sa však zmenila na cestu do podsvetia nie kvôli neohrozeným horským cestám, čo na jednej strane ohraničovali masívne strmých stien a na strane druhej temné rokliny, ani kvôli smrteľnému nebezpečenstvu, čo hrozilo zovšadiaľ. Bolo to kvôli hrôzám, ktoré sa odohrali pred očami sestier počas ich nebezpečnej cesty.

Podľa ich správ sa dych smrti vznášal nad skalnatými cestami. Sestry rýchlo spozorovali tisíce mŕtvol navíšené v roklinách, keď sladkastý zápach rozkladu zamoril vzduch. Boli to telesné ostatky arménskych kresťanov – mužov, žien a detí, ktorí v týchto priepastiach už týždne alebo mesiace podliehali rozkladu. Sestry neustále narážali na vyplienené dediny a zničené kostoly ukazujúce na nenávisť ich nepriateľov. Rehoľníčky mnohokrát stretali aj tých, čo tieto ukrutnosti prežili: otrhané ženy, deti a starcov, čo často úplne zničení, ba

MICHAEL HESEMANN

Svedectvá nemeckých misionárov o genocíde Arménov

na pokraji šialenstva, tiahli zbrúrc o chlieb nehostinnou krajinou, ktorá bola kedysi ich vlasťou, no dnes sa pre ich blízkych a čoskoro i pre nich samotných premenila na cintorín. Pre nemecké sestry to bolo ako zostup do Danteho Inferna. Ako im len krvácalo srdce, keď videli zástupy zúfalcov... Ako sa len búrili, keď videli sprievody vrávorajúcich, poháňaných tureckou jazdou ako dobytok smerujúci na jatky... No nevedeli a nesmeli im pomôcť. Nemeckí a tureckí vojaci, ktorí ich sprevádzali ako ochrana, im striktné zakázali akýkoľvek kontakt s Arménmi. Nemecký generál schválil ich „vojnou vynútené presídlenie“ – zaznelo lakonicky. Sestra Clodesindis a jej spoločníčky tušili, že ide o presídlenie do ríše mŕtvych. 14. júla dosiahlo sedmoro benediktínok Aleppo, kde ich priateľsky privítali nemecké boromejky. Odtiaľ sa pokračovalo ďalej Bagdadskou železnicou cez Harran, odkiaľ Abrahám putoval do Svätej zeme, až do mesta Ras al-Ain, ktorého železničnú stanicu práve dokončili. Tam už na sestry čakali tri vojenské vagóny. V Mosule vypukla cholera, a tak bola ich pomoc naliehavo potrebná. Nemeckí vojaci so vztyčenými bajonetmi im mali garantovať bezpečnosť. Prepady arabských a kurdských lupičských band boli na dennom poriadku. Už dávno boli benediktínky pripravené na smrť, tiež keď si spievali vo večerných a ranných hodinách radostné a zbožné piesne. O druhej ráno vyrazili na cestu a už o desiatej ráno dosiahli tábor, aby sa ukryli pred neznesiteľnými horúčavami a moskytmi. Po celú noc zblízka i zďaleka zavýjali šakaly. V odpočívadle sa arabskí Kurdi s chorými očami a zapálenými ranami na nohách a rukách odvážili poprosiť cudzie ženy o pomoc, začo boli obdarení liekmi a čerstvými obväzmi. Druhý raz turecký paša pozval rehoľné sestry a ich sprievodcov do svojho stanu a priateľsky ich pohostil silnou čiernou kávou a sladkým pečivom. Keď chceli opäť odísť, zadržal jednu z nich, vraj je teraz jeho majetkom, cenou za slobodný sprievod ostatných! „To je nemožné!“ rezolútne odporovala sestra Clodesindis: „My sme všetky vydaté za Allaha (arab. „Boh“)!“ To Turka prinútilo pochopiť. Napriek tomu však boli sestry rady, keď pominula noc a paša si neodvlekol tú, po ktorej túžil.

5. augusta 1916 dorazili konečne do Mo-

sulu. Staručký patriarcha Tomáš Emanuel, chaldejský katolícky biskup Mosulu, si neodpustil cválať im v ústrety na belušovi odedy v červenom talári. Boli uistené jeho otcovskou starostlivosťou a pomocou. „Takú cestu nepodstúpili ešte nijaké ženy!“ privítal ich vojvoda Mecklenburský, ktorý tu slúžil v generálnom štábe. Ich ruky boli doštipané od komárov a v tvári sa im zračilo vyčerpanie. Boli však nažive a mohli pomáhať chorým – to bolo všetko, čo pre ne malo cenu. Vtedy ešte netušili, že dve z nich sa nakazia maláriou a len ťažko sa z nej budú zotavovať.

Aj v Mosule sa opakovali hrôzy z tauruských a amanuských hôr. Dočasne bývali v kláštore arabských rehoľníčok patriarchu, rady navštevovali i jeho bohoslužby v katedrále, ktoré sa im zdali rovnako cudzie ako dôverne známe. Vo východných kresťanoch rýchlo rozpoznali bratov a sestry vo viere. O to viac nimi otriasali správy o osude Arménov hnaných až do Mosulu, aby tam v púšťach našli smrť. „Na uliciach sa hemžili ubídení Arméni,“ stojí zaznamenané v nekrológu rehole, „Maria (Pulcheria von Dalwigk-Lichtenfels) občas bráva kávu a mlieko vo fľašiach, aby ich podala napoly vyhladovaným ľuďom.“ Keď sa potom presunuli do nemeckého stanového tábora, „cez mlčanie noci prenikal často do stanu sestier ešte stále žalostný nárek Arménov, ktorých Turci vyhneli z dedín a povraždili,“ uvádza sa v Živote sestry Clodesindis, ktorý spísali spolusestry na základe niekoľkých záznamov, čo sa k nim dostali. Na inom mieste v nekrológu stálo:

„Aké hrôzostrašné udalosti rozprával bielo-bradý patriarcha zaliaty slzami: viac než sto jeho dedín bolo spustošených a vyľudnených. Najlepších z jeho nemnohých kňazov doslova rozsekala na kúsky islamská nenávisť. A tu i pre sestru Clodesindis zlyhali všetky možnosti ako pomôcť, hoci inokedy neochvejne vystupovala voči každej nepravosti. Keby sa Nemecký odvážil postaviť do cesty besneniu vrahov, nebol by ušetrený nenávisti voči kresťanom zo strany ich doterajších spojencov.“

Zatiaľ čo svedectvá dochované v análoch misií benediktínok sprostredkujú len povrchný pohľad na ľudskú tragédiu, ktorej boli svedkami, dochovala sa nám ešte omnoho podrobnejšia správa nemeckého františkánskeho

mnicha, ktorý mal približne v rovnakom čase ten istý cieľ ako ony. Otec Jozef Kiera OFM, vojenský duchovný VI. nemecko-tureckej armády v Bagdade a Mosule, písal o stretnutí so siedmimi nemeckými rehoľníčkami na misijnej stanici na brehu Tigrisu vo svojich spomienkach z vojny *Ins Land des Euphrat und Tigris*, ktoré vyšli roku 1935 vo Vroclave. Jemu taktiež vďačíme za správu, že „na svoje vlastné náklady nechal zriadiť“ (pozri Kiera...) domov pre vojakov v Mosule. Na jedenástich stranách opisuje františkánsky páter dojímavými slovami „cestu na smrť arménskeho národa“, ktorá hlboko zasiahla aj jeho. Šiel do Mosulu po rovnakej ceste ako sedem benediktínok, a tak nám jeho svedectvo pomáha vyušíť, akým krutosťiam čelili.

„Budem rozprávať o pochode na smrť celého národa, na ktorý som sa musel dívať na vlastné oči počas môjho dva a polročného pobytu v Turecku a na ktorý nikdy nijaký nemecký vojak nezabudne a ktorý však ani nijaký právne citiaci človek nemôže ospravedlniť, i keby trpel obdivom k Turecku,“ (pozri Kiera...) začína svoju správu, písanú v patectickom i poetickom štýle svojej doby.

„Keď sme míňali Taurus a Amanus, začala sa dvíhať opona, ktorá... zahaľovala túto drámu najhroznejšieho barbarstva. V planúcej slnečnej žiare sa v radoch krčili arménski muži a mladíci na okrajoch prašných horských ciest, ktorí sa bezvládnymi rukami a vydesenými očami snažili vykonávať ťažkú prácu štrkárov. (...) Sotva za to dostali od tureckých vojenských úradov kúsoček chleba, ešte neľútostnejšie dopadali biče a palice bezcitných žandárov a askerov (vojakov, pozn. aut.) na chrbát a hruď týchto odsúdenov na smrť. Koľkí z ich národa boli dotiahnutí z pobreží Čierneho mora na tieto cesty, aby v koncentračných táboroch Ras el Ain, Meskene, Rakka, Sandida, Dajr az-Zaur zomreli na škrvnitý týfus či úplavicu? Koľko ich leží v závrtných priepastiach na oboch stranách cesty pre karavány, ktorá videla ich zúfalstvo a počula ich smrteľný ston, keď ich na smrť unavených hádzali žandári do hĺbok. Kto z nás Nemcov sa pri týchto pohľadoch nepýtal: ako dlho to bude trvať, kým si aj posledný z tejto kolóny pracujúcich, ktorú čoraz väčšmi prerieduje nemilosrdná smrť, nájde tam dolu svoj otvorený hrob? (...) Tiež útle deti

so zadržanými nohami, vybrané dámy z najvyšších spoločenských kruhov zo Sinope a Trapezuntu, z Ankary a Konie, ťažko sa potácajúci starci, matky a deti rodín zavraždených v desivom chaose v pohorí Taurus... Zatiaľ čo muži a chlapci boli vyňatí z karavány smrti a kilometer pred mestom boli zmasakrovaní a ponechaní na zemi ako hostina pre vtáctvo z povetria a pre zver z hôr.“ (Pozri Kiera...)

„Keď sa cesta cez hory blížila ku koncu, ponúkla nám rovina v okolí Aleppa rovnaký obraz miest a dedín. Len sám Boh vie, koľko Arménok padlo každý rok za obeť 'Komitétu pre jednotu a pokrok', komitétu mladotureckej revolúcie, celej civilizácii na posmech a koľko ich padlo do najpotupnejšieho otroctva v háreme, či do ďalších transportov do púští a koľko ich našlo násilnú smrť v hrôzach hladu alebo v nenávisti a barbarskej pomste tureckej vlády. (...)

Vrchol hrôzostrašnej tragédie, ktorá skončila zničením jedného z najinteligentnejších národov Orientu som videl v koncentračných táborech v púšťach v okolí miest Maskane, Rakka a Dajr az-Zaur (...). Cesta ma viedla cez bivak týchto dovedna hnaných más, ktoré niekedy mohli činiť 20 000 až 30 000 ľudí! Aký strašný pohľad sa nám naskytol! Niektorí ležali na studenej, vlhkej zemi púštín, aby čakali svojho záchrancu – smrť. Iní, podobní na kráčajúce kostry, k nám vystierali svoje vysušené ruky, keď sa cítili nepozorovaní chladnokrvnými žandármí. Títo sa venujú poslednej službe, ktorú možno preukázať človeku, čo práve zomrel vyčerpaním, tamti zas kľáčiac na zemi trhajú aspoň úbohé stéblá trávy, aby zahnali hlad. Niektorí sa pokúšajú vyhlbiť si jamy v mäkkej prsti pri Eufrate, ktorý sa vo svojej majestätnej šírke svižne valí cez tento hrôzostrašný kraj, aby sa tak aspoň v noci uchránili pred citeľným chladom, keďže tu niet slamy, ani prikrývky, ani ničoho podobného. Iní, vyzíabnutí kmeťovia, ktorým sa v strnulom pohľade zračí šialenstvo, sa snažia spolu s polonahými deťmi dostať do úst nestrávené časti jačmenného zrna z kónského trusu. Tu ležia asi štyri stovky trpiacich na ťažkú úplavicu, po ktorých si dôsledkom chýbajúcej starostlivosti v priebehu niekoľkých dní pride smrť, tam sa dvíhajú tmavé hromady zeme, čo vo svojom lone skrývajú mnoho stoviek šťastných nešťastných..., ktorí na týchto miestach pred štyrmi či ôsmimi týždňami ukončili svoj úmorný život, zatiaľ čo ich žijúci súputníci sa museli vliecť ďalej, až kým dakde neklesli. Teda pochod smrti arménskeho národa nemal konca, vrávoral cez pohorie Taurus a jeho ľudia nachádzali po týždňoch putovania večný odpočinok v Maskane. A nad celou rovinou sa vznášal dych smrti, strašný pach rozkladu a moru, ktorý samotný stačil na to, aby svojimi výparmi nakazil zdravých ľudí (...) čierne kopy

Arménske siroty s kúskom chleba v rukách v utečeneckom tábore.

Na vedľajšej strane nemecké benedikťanky misionárky v Mosule, uprostred sestra Clodesindis Lükenová

zeme v Maskane pochovali asi 60 000 Arménov, ktorí tu zakončili svoju namáhavú životnú púť.“

„Po osemdennej ceste sme sa zastavili v ďalšom koncentračnom tábore Dajr az-Zaur. Bolo to na Bielu sobotu roku 1916. (...) Dajr az-Zaur predstavoval snáď najsmutnejší bod v tejto dráme násilného vyhubenia národa. Počas niekoľkých týždňov bolo denne odvedených 400 mužov do púšte pri Chabure. Čo sa s týmito mužmi stalo, sa dalo dobre tušiť, nemeckí vojaci a dôstojníci to však mali neskôr naisto okúsiť a zistiť. Títo 'vybraní' boli vonku pri Chabure zabíjajú ako ovce, cesty boli do diaľky posiate ich mŕtvotami.“

Tieto dojímavé popisy z pera očitého svedka postačia na to, aby nám sprostredkovali predstavu, aké strašné scény sa museli odohrávať pred očami siedmich Benedikťanok. Mnohé sa mohli dozvedieť od samotného pátra Kieru, keď ich navštívil v Mosule a neskôr v Telle a Helife. Neraz diskutovali o tom, čo by sa mohlo urobiť, aby sa ukončilo zabíjanie Arménov. O jednom pokuse sa frančiškán zmieňuje vo svojej knihe: „Nemecký cisársky diplomovaný inžinier nadporučík Bunte poslal... pánovi konzulovi Rößlerovi do Aleppa záznamy svojho pozorovania, ktoré boli spolu s nespočetným množstvom iných zaslané nemeckému ríšskemu kancelárovi a najvyššiemu veleniu armády. Napriek energickým predstavám nebolo možné odvrátiť Turkov od ich krutého ničiteľského diela.“

Z toho sa dá predpokladať, že takej rezolútnej rehoľnej sestry ako Clodesindis Lüken zaiste nestačilo iba počúvať o ostatných, ktorí sa pokúšali apelovať na svedomie ríšskeho kancelára. Avšak vedela aj to, že jej slovám bude venovaná menšia pozornosť než slovám nemeckého dôstojníka alebo dokonca konzula v Aleppe. A tak vzišiel plán apelovať na muža, ktorý založil vojenský domov v Mosule; muža, ktorý bol navyše ešte strýkom jej kandidátky

Márie Pulcherie von Dalwigk-Lichtenfels – musela sa dostať ku kolínskemu arcibiskupovi Felixovi kardinálovi von Hartmannovi (1851-1919, kolínsky arcibiskup od roku 1912). Ako predseda Fuldskej biskupskej konferencie (dnes DBK) bol najdôležitejším hlasom Katolíckej cirkvi v Nemeckom cisárstve.

Von Hartmann pochádzal z vestfálskeho kniežacieho rodu, ktorý bol už po generácii zakorenený v pruskom úradníctve. Jeho samého to však napriek tomu už od mala tiahlo ku službe Cirkvi. Bol známy konzervatívec, rovnako verný Rímu ako i národu. Bol verne oddaný Domu hohenzollernovskému. „Z celého, radostného, vrúne oddaného srdca,“ (pozri Becker-Huberti/Finger 2013) zložil prisahu cisárovi Wilhelmovi II., keď ho roku 1916 menoval za „člena pruskej panskej snemovne. Rolu Nemecka v Prvej svetovej vojne obhajoval tak prudko, že ho ríšska vláda výlučne poslala do Ríma, aby pred pápežom ospravedlnil vpád do Belgicka. Ešte silnejšie sa angažoval vo vojenskej dušpastierskej činnosti, nielen na Západnom fronte, po ktorom cestoval roku 1916, ale aj pri Tigrise. Ako prezident Nemeckého spolku Svätej zeme, ktorý pôsobil v Sýrii a Palestíne, sa cítil osobitne zodpovedný za biblické zeme. Preto ho ešte na jeseň roku 1915 informoval poslanec katolíckej strany Zentrum Matthias Erzberger o tom, čo sa deje v Arménsku, o čom sa zas dozvedel z práce evanjelického experta v otázke Arménov, Dr. Johanna Lepsia. V marci 1916 vyhľadal Erzberger arcibiskupa v Kolíne a odovzdal mu niekoľkostranové memorandum o stave kresťanov a najmä katolíckych Arménov v Turecku, v ktorom sa už spomínali deportácie, masakre, ako i pochody smrti a úplné zničenie jedenástich katolíckych diecéz (viď výskum autora v archívoch). Reakcia arcibiskupa sa nedochovala, no z existujúcich dokumentov Svätej stolice vychádza

najavo, že kardinál von Hartmann a Kolínske arcibiskupstvo najneskôr od júla 1917 arménskym katolíkom v Angore (Ankara) nechal poslať veľkorysú finančnú podporu.“ (Podľa Vatikánskeho archívu)

Pravdepodobne sestra Clodesindis kontaktovala kardinála, keď sa na jeseň 1917 vrátila na dva mesiace do Nemecka na návštevu svojho materského domu. Či ho v tomto čase navštívila osobne, či mu poslala list alebo ho nechala poslať po jeho neteri Pulcherii Márii, nevieme. „Päťročné pôsobenie v úrade kardinála Hartmanna takmer prekrývajúce sa s Prvou svetovou vojnou, je nedostatočne zdokumentované,“ informoval ma vedúci Kolínskeho diecézneho archívu, prof. Dr. Reimund Haas. Nedochoval sa ani jeho osobný archív, ako ma uistil archivár. Avšak môžeme vychádzať z toho, že sa ho informácie zo sýrskych púští hlboko dotkli. Pretože hoci bol cisárovi oddaným nacionalistom a hoci sa doslova vyhýbal riziku a konfliktom, práve spod jeho pera pochádza pravdepodobne najodvážnejšie obžalovanie Nemcov, ktorí o týchto zločinoch proti ľudskosti vedeli. Bol napísaný 2. apríla 1918, štyri týždne po uzavretí Brest-litovského mieru, keď hrozili nové masakry. Zmluva nariaďovala, že Rusi sa musia stiahnuť z obsadených území severovýchodnej Anatólie, čím by boli tamojší Arméni opäť ponechaní napospas osudu bez ochrany. Nebezpečenstvo tureckých revanšistických opatrení denne narastalo (pozri kapitolu Nebezpečná dohra). O to naliehavejšie apeloval teraz kardinál von Hartmann na nemeckú ríšsku vládu, aby sa u svojich tureckých spojencov zasadila o ochranu arménskych kresťanov. Jeho list ríšskemu kancelárovi Georgovi grófovi von Hertlingovi každopádne splňa všetky požiadavky, čo sa zreteľnosti týka.

„Z Turecka prichádzajú veľmi znepokojujúce správy zanechávajúce obavu, že sa masakr Arménov bude opakovať. S určitou záznivosťou, že turecká vláda pred niekoľkými týždňami poslala spojeneckým a neutrálnym vládam správy o povstaleckých bandách, ktoré sa vraj kruto zachovali voči tureckému obyvateľstvu. V kresťanských kruhoch panuje z toho veľké znepokojenie, keďže sa obávame, že v týchto správach ide o výmysel alebo aspoň o veľmi silne zveličenú informáciu, ktorá posluží tureckej vláde ako zámienka na zničenie zvyškov arménskej populácie alebo celého kresťanského obyvateľstva vo vnútrozemí krajiny.

Už pri prenasledovaní Arménov roku 1915, ktoré v krutosti nezaostávalo za prenasledovaním kresťanov v prvých kresťanských storočiach, zaznela viackrát mienka, že nemecká vláda a obzvlášť nemeckí katolíci budú za tieto krutosti spoluzodpovední pred Bohom a pred dejinami, kým nevynaložia posledné sily na zabránenie tomuto násiliu. (...)

Vaša Excelencia, prosím, aby ste urobili dôrazné kroky, ktoré by odvrátili hroziace nové prenasledovanie Arménov a vynaložili všetko preto, aby sa do neba volajúce zločiny pri prvom prenasledovaní viac neopakovali.“ (List z Vatikánskeho archívu)

Arménske siroty po masakroch počas Prvej svetovej vojny

Z knihy *Völkermord an den Armeniern* preložila Katarína Džunková

Kedy v roku 1987, počas môjho pobytu v Ríme, som sa opýtal básnika Gorazda Zvonického, aby mi povedal, ktorá je – podľa jeho mienky – najkrajšia latinská hymnická pieseň. Gorazd mal totiž v tom čase už za sebou preklady latinských chválospevov do nového breviára a podľa názoru odborníkov na tomto poli, podal jedinečný výkon. Vie sa o ňom, že pokladal „prebásnenie“ náročných hymnických skladieb do slovenčiny za „jednu z najcennejších služieb, ktorú som s Božou pomocou mohol pre našu trpiacu Cirkev urobiť.“

Na moju otázku básnik-prekladateľ povedal asi toto: „Neodvážim sa označiť nijaký hymnus za najkrajší. Jednak preto, že pri hodnotení duchovnej poézie platia aj iné kritéria než je dokonalosť verša a stavba spevu. Sú hymny, ktoré uchvátia svojou teologickou hĺbkou, iné zas majstrovským podaním vzletných myšlienok, lahodnou básnickou formou a podobne. Ale keby si sa ma pýtal, ktorý je môj najobľúbenejší latinský hymnus, tu by som ti bez váhania mohol odpovedať: Deň hnevu, Dies irae.“

Náš rozhovor sa potom niesol v spomienkach na túto skladbu, ktorá už osemsto rokov neprestáva budiť obdiv nielen u kresťanov, ale aj u ľudí z cudzích táborov. Majster Zvonický pritom vyjadril svoje sklamanie, že od II. vatikánskeho koncilu tento hymnus upadá akoby do zabudnutia aj medzi kňazstvom. Hovoril mi: „Odvážim sa tvrdiť, že pred koncilom veľká väčšina kňazov túto skladbu poznala naspamäť. Veď to je opus, ktorý Adalbert Daniel, autor najobsiahlejšej hymnickej antológie Thesaurus hymnologosus ... collectio amplissima nazval „sacræ poesie summum decus et Ecclesie Latine keimelion est pretiosissimum“ (najvyššia ozdoba duchovnej poézie anajdrahocennejší klenot Latinskej cirkvi).“

V predkoncilovom období sa hymnus recitoval pri bohoslužbách veľmi často. V rímskom misáli bol predpísaný ako sekvencia, ktorá sa čítala nielen pri troch povinných sv. omšiach v Deň Dušičiek (2. novembra), ale aj pri pohrebných sv. omšiach, pri omšiach za zomrelých, ktoré ako vieme sa u nás slúžievali veľmi často. Kňaz recitoval tento hymnus hádam aj sedemdesiat, alebo aj stokrát v priebehu jedného roka. A to je skladba, ktorú nemožno čítať bez dojatia a bez obdivu. Pri tom je to pomerne jednoduchá latinčina a lahodný verš, ktorý sa vryje do pamäti chceš, či nechceš. Teda odvážim sa tvrdiť, že sa uchytila aj v pamäti našich kňazov.“

Dalo by sa povedať, že hymnus Dies irae sa stal obeťou reforiem II. vatikánskeho koncilu. Otcovia koncilu vo svojej múdrosťi rozhodli, že prišiel čas odstrániť „stredovekú negatívnu spiritualitu“ a pripomenky na strach, úzkosť, smrť, Boží hnev, peklo, očistec... nahradili kresťanským optimizmom, nádejným očakávaním, príslubom rajských radostí. Keď sa v duchu týchto reforiem uvádzali do praxe liturgické zmeny, v prehnanej horlivosti sa takto odstránili nielen Dies irae, ale aj také obľúbené melodické texty, ako Libera me Domine de morte aeterna (známa v slovenskom preklade ako: Vyslobod' od smrti / večnej mňa o Pane, / keď hrozný strašný ten / deň súdu nastane. // Keď nebesá i zem, / budú sa triasť a chvieť, / Ty prídješ k nám v ten deň, / bys' súdil tento svet – JKS č. 475). Hymnus Dies irae, ktorý sa liturgii recitoval tak často, sa dnes vyskytuje v nej iba raz, a to ako ľubovoľný hymnus Liturgie hodín na posvätenie času vo štvrtom adventnom týždni.

O čom je hymnus Dies Irae? Je to poetický obraz Súdného dňa, keď hlas anjelovej trúby zvolá ľudské duše pred súdny Boží trón. Tam spravodlivý a prísny Sudca oddelí kúkoľ od pšenice, dobrých od zlých; dobrých odvedie do raja a zlých zavrhné do večného ohňa.

Autor vychádza z biblických textov, najmä z knihy Zjavenia (Zj 20, 11-15) a z knihy proroka Sofoniáša (Sof. 1, 15-16). Sofoniáš vyobrazuje príchod „Pánovho dňa“ so sprievodom hrôzyplných javov: Dies iræ, dies illa, dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miseriae, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulæ et turbinis, dies tubæ et clangoris super civitates munitas et super angulos excelso (Ten deň je deň hnevu, deň úzkosti a zvierania, deň víchra a víchrice, deň tmy a temnoty, deň oblakov a mrákavy. Deň hlasnej trúby a lomozu proti opevneným mestám a proti vysokým baštám.) Tieto obrazy vesmírnej katastrofy sa objavujú v poetickom spracovaní aj v hymnickom speve Dies irae.

Text básnickej skladby Dies irae, v latinskej pôvodine paralelne so slovenským prekladom Karola Strmeňa, vyznieva takto:

1. *Dies iræ, dies illa
Solvit sæclum in favilla,
Teste David cum Sibylla.*

2. *Quantus tremor est futurus,
Quando Judex est venturus,
Cuncta stricte discussurus!*

3. *Tuba mirum spargens sonum,
Per sepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.*

4. *Mors stupebit et natura,
Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.*

5. *Liber scriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Unde mundus judicetur.*

6. *Judex ergo cum sedebit,
Quidquid latet apparebit:
Nil inultum remanebit.*

7. *Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus,
Cum vix justus sit securus?*

8. *Rex tremendæ majestatis,
Qui salvandos salvas gratis,
Salva me, fons pietatis.*

9. *Recordare, Jesu pie,
Quod sum causa tuæ viæ:
Ne me perdas illa die.*

10. *Quærens me, sedisti lassus:
Redemisti Crucem passus:
Tantus labor non sit cassus.*

11. *Juste Judex ultionis,
Donum fac remissionis,
Ante diem rationis.*

12. *Ingemisco, tamquam reus:
Culpa rubet vultus meus:
Supplicant parce, Deus.*

13. *Qui Mariam absolvisti,
Et latronem exaudivisti,
Mihi quoque spem dedisti.*

14. *Preces meæ non sunt dignæ;
Sed tu bonus fac benigne,
Ne perenni cremer igne.*

15. *Inter oves locum præsta.
Et ab hædis me sequestra,
Statuens in parte dextra.*

16. *Confutatis maledictis,
Flammis acribus addictis,
Voca me cum benedictis.*

17. *Oro supplex et acclinis,
Cor contritum quasi cinis,
Gere curam mei finis.*

18. [Lacrimosa dies illa,
Qua resurget ex favilla,
Judicandus homo reus.
Huic ergo parce, Deus:

19. *Pie Jesu Domine,
Dona eis requiem. Amen.]*

1. *Hnevu deň a hroznej sily
premení svet na prach číry,
Sybila tak, Dávid kvili.*

2. *Strach to bude prenikavý,
keď sa večný Sudca zjaví
súdiť prísne všetky stavy*

3. *Trúba úžasného tónu
z cintorínov hlasom hromu
vydúri nás k jeho trónu.*

4. *Príroda i Smrť sa zdesí,
že sa mŕtve telo vzkriesí,
vstane a hneď na súd beží.*

5. *Otvorí sa kniha svätá,
čo mu presne pripamätá
každý hriech a vinu sveta.*

6. *A keď si On na trón sadne,
vzide, čo sa krylo na dne,
zlého nič sa neprehliadne.*

7. *Čo ja poviem, tonúc v brude?
Koho vzývať na tom súde,
keď aj svätý triasť sa bude?*

8. *Kráľu, hrozný vo velebe,
z milosti nás berieš k sebe;
prameň spásy, daj mi nebe!*

9. *Rozpomeň sa, Pane milý,
že Ťa pre mňa umučili:
nezatrať ma v onej chvíli!*

10. *Mňa si hľadal, sediac zbitý,
pre mňa ruky prebili Ťi,
pusť ma ta, kde kráľom si Ty!*

11. *Spravodlivá váha činov,
odpusť, čo je mojou vinou,
než ma pozveš z cintorínov.*

12. *Bedákam ja, človek hriechy,
od hanby sa pýrim v tiesni.
Na milosť na, Bože, vezmi!*

13. *Odpustil si Magdaléne,
lotrovi tiež previnenie,
i ja úfam v Tvojom mene.*

14. *Prosím, ale nie som hodný,
Ty však, Dobrý, nerozhodni,
že mám večne trpieť v ohni.*

15. *Oddeliac ma od baranov,
s ovečkami žiť ma stanov:
odošli ma pravou stranou.*

16. *A keď navždy stápnu zlostní,
keď sa hriechi octnú v ohni,
mňa si s rojom svätých pozvi!*

17. *Zo srdca Ťa prosím, Pane,
pozri na ten popol na mne,
daj mi sväté umieranie.*

[18. *V ten deň slz a hroznej sily,
keď sa mŕtvi prebudili
toho, čo tu leží dnes,
pozvi z lásky do nebies.*

19. *Ježišu, ach, nezatrať,
ráč im večný pokoj dať!]*

Autorom básne je pravdepodobne františkán Tomáš z Celana (Tomasso da Celano), súčasník a prvý životopisec sv. Františka (Vita prima a Vita secunda). Prebiehajúci proces jeho beatifikácie umožnil presne zistiť rok jeho narodenia (1185) a presný dátum jeho smrti (23. okt. 1260). Inak o jeho životných osudoch vieme veľmi málo. Okrem životopisov sv. Františka a sv. Kláry z Asissi, napísal aj viacero hymnických spevov, medzi nimi aj spomínaný Dies irae. Je síce pravda, že

v súvislosti s autorstvom tohto spevu sa spomínajú aj iné známe postavy 12. a 13. storočia, ako napríklad, sv. Bonaventúra, sv. Bernard z Clairvaux, pápež Inocent III., dominikán Latino Malabranca Orsini (Frangipani)... ale väčšina odborníkov zhodne pripisuje autorstvo Tomášovi z Celana.

Báseň pozostáva z 57 veršov usporiadaných do 19 trojveršových sloh. V prvých 17 strofách každý verš je stavaný ako trochejský tetrameter. Rýmová štruktúra trojveršia má formu: aaa

Posledné dve strofy nemajú rýmovú štruktúru typu aaa, ale typu aabbc; pričom rým posledných dvoch veršov je asonančný a posledná stopa oboch veršov je katalektická, čiže neúplná.

Táto skutočnosť by mohla naznačovať, – ako poukazujú na to aj viacerí literárni historici a kritici – že posledné dve slohy boli pridané neskoršie, keď sa rozhodlo zaradiť túto skladbu ako povinnú sekvenciu do bohoslužieb na Deň Dušičiek

O chválospeve Dies irae

a do sv. omši za zomrelých. Naznačuje to aj predkoncilový vatikánsky misál, kde tieto dve posledné strofy dostávajú inú štruktúru, odlišnú od predchádzajúcich veršov: posledné dve trojveršia sú nahradené tromi dvojveršími rýmovej štruktúry aa bb cc. V súčasných vydaniach sa to zvyrazňuje i tým, že posledných šesť veršov hymnu sa vkladá do hranatých zátvoriek.

Hymnus je preložený do všetkých rečí a jazykov. Anglicky hovoriaci svet má doteraz vyše 200 verzií prekladov. Americký humanista Dr. Abraham Coles (1813-1891), ktorý preložil chválospev až osemnásť krát, vysvetľoval neodolateľnú príťažlivosť jeho poetické krásy slovami: "Among gems it is the diamond. It is solitary in its excellence" (Medzi drahokameňmi je to diamant. V svojej nádhere nemá páru.) Ako taký, je spev výzvou prekladateľskej obratnosti a schopnosti.

Ešte viac než prekladateľov má Dies irae obdivovateľov. Patria medzi nich mnohé známe mená veľkášov svetovej literatúry, ako je Johann W. Goethe, Walter Scott, Oscar Wilde a ďalší. Inšpiroval k hudobným skladbám početných majstrov hudby skladateľov ako W. A. Mozart, G. Verdi, H. Berlioz, G. Donizetti. A hodno pripomenúť, že aj náš Martin Kukučín dal jednej svojej poviedku názov Dies irae.

Spomedzi množstva obdivuhodných ocenení umeleckých kvalít tohto hymnu uvediem aspoň jedno. Americký protestantský teológ a spisovateľ Philip Schaff (1819-1893) hodnotí skladbu takto: „Tajomstvo neodolateľne príťažlivej sily tohto spevu spočíva v ohromujúcej mohutnosti a vznešenosti témy, v intenzívnom a vážnom zanietení básnika, ktorý tému spracoval v jednoduchej dôstojnosti a ľubozvučnosti latinského jazyka. Majstrovsky spojil burcujúci rytmus s trojveršovým rýmom, ktorý zasahuje udermi mysle a city čitateľa. Toto všetko spolu vytvára jeden mohutný efekt, ako keby človek počúval konečný náraz zrážky nebeský telies, hrmot otvárania hrobov, zvuk anjelskej poľnice zvolávajúcej živých i mŕtvych pred trón. „Kráľa hroznej velebnosti“, sediaceho na tróne spravodlivosti a milosrdenstva a pripraveného vynášať ortieľ večného života, alebo večného zatratenia.“

A nazáver ešte jedna krátka poznámka. V súčasnej Liturgii hodín, podľa poslednej liturgickej reformy z r. 1969-1971, sa hymnus Dies irae podáva bez poslednej slohy. Celá skladba je rozdelená na tri časti: slohy 1-6 pre Liturgiu čítaní, slohy 7-12 pre Ranné chvály a slohy 13-18 pre Vešpery. Okrem toho, verš Qui Mariam absolvisti je nahradený slovami: Peccatrice qui solvisti (Odpustil si hriechnej žene). Každá z týchto troch častí sa končí doxologickým trojverším: O tu, Deus majestatis, / alme candor Trinitatis / nos conjuge cum beatiss. Amen (A Ty, Bože velebnosti, živá žiara Trojice, zarad' nás medzi blahoslavených. Amen).

V závere Svätého roku milosrdenstva sa na pôde Fakulty stredo európskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre uskutočnilo stretnutie odborníkov, umelcov, vedcov, iniciátorov a organizátorov pútnického života v Európe, ktorí prišli spoločne nadviazať na miestne hlboko zakorenené kresťanské tradície.

Pod záštitou predsedníctva SR v Rade Európskej únie, dekanky Fakulty stredo európskych štúdií UKF v Nitre Žofie Bárcziovej, predsedu Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru Mons. Františka Rábeka, prezidenta Fóra Jakubskej cesty SK Gerharda Weaga a mesta Nitra sa v dňoch 9.-10. novembra 2016 uskutočnila konferencia s názvom Svätójakubská cesta v umení a cestovnom ruchu. Jej hlavnými organizátormi bol Ústav stredo európskych jazykov a kultúr spolupráci s Katedrou cestovného ruchu FSŠ UKF v Nitre. Vďaka finančnej podpore projektu VEGA Katedry literatúra v stredo európskom priestore, mesta Nitra a Občianskeho združenia Paraboláni, a pod odbornou garanciou riaditeľa ÚSJK profesora Tibora Žilku za oblasť umenia a Zuzany Palenčíkovej za oblasť cestovného ruchu, bolo možné využiť priestory katedry pod Zoborom pre vypočutie si nielen podnetných a zaujímavých prednášok týkajúcich sa fenoménu putovania, ale hlavne Svätójakubskej cesty ako najvýznamnejšej pútnickej trasy tiahnucej sa naprieč Európou.

V rámci konferencie odznelo množstvo inšpiratívnych príspevkov. Kým niektoré z nich vychádzali z osobného zážitku prednášajúcich zo samotnej cesty do španielskeho Santiaga, iné sa fenoménu putovania po stopách apoštola Jakuba venovali z umeleckého, vedeckého, či praktického hľadiska. Prednášky teda boli venované skutočne širokému spektru pohľadov na túto tematiku – od duchovného zmyslucesty a dôležitosti jeho naplnenia až po reflexiu svätójakubského motívu v sochárskom či výtvarnom umení alebo hudbe. Interdisciplinárny charakter tohto výnimočného stretnutia vytvorili jej účastníci nielen zo Slovenska, ale aj viacero zahraničných hostíspolu z 9 krajín, ktorí sa angažujú a aktívne zapájajú do organizovania pútnického

Nitra súčasťou Camino de Santiago

Posvätenie Svätójakubskej cesty v Nitre

života v medzinárodnom rozmere. Vďaka prezentáciám, videodokumentom, množstvu fotografií a iného materiálu sme mali možnosť nazrieť do histórie púti v Európe. Duchovný magnetizmus pútnických miest, rovnako ako samotná cesta, poskytujú modernému človeku dnešnej uponáhľanej doby čas a priestor uvažovať o sebe, svete, umožňuje mu odpútať sa od materiálnych potrieb a zamerať sa na čiru podstatu jestvovania. A to všetko bez ohľadu na charakter prvotnej motivácie putujúceho. Neprestáva ho uchvacovať stret tradície a poznávanie samého seba, čo zabezpečuje nárast popularity pútnických miest vo všeobecnosti.

Po ukončení prednáškovej časti konferencie viacero z jej návštevníkov prijalo pozvanie na vernisáž výstavy Cesta – putovanie po Jakubskej ceste do Compostely ako moste národov Eu-

rópy (3333 km). Na nej bolo možné vidieť niekoľko vzácných fotografií z cesty Jána Knapíka a Gerharda Weaga do Santiaga de Compostela. Tie približujú nielen autentickú atmosféru putovania a zachytávajú skvostné prostredie krajín, cez ktoré trasa prechádza, ale zvečňujú aj osobný príbeh autorov a ich neopakovateľné zážitky z cesty. Kurátorkou výstavy bola odborná asistentka v oblasti umenia a kultúry ÚSJK Eva Lehoťáková. Vďaka jej podnetu sme mali možnosť nahliadnuť na niekoľko výnimočných obrazov amatérskych autorov, ktorí, ako sama garantka výtvarnej sekcie výstavy hovorí, „majú srdce a dušu umelca“.

Za klavírneho doprovodu Petra Jankecha večer spríjemnila Jana Orlická, ktorá počas vernisáže v priestoroch KC Zobor vystúpila s niekoľkými piesňami – modlitbami v ruskom, libanonskom a bulharskom

jazyku, čím dokonale dotvorila príjemnú atmosféru a vyzrazila nadnárodný charakter podujatia.

Na základe viacerých podnetov bola Nitra zaradená aj do návrhu pridať niektorú z jej lokalít do pútnickej trasy Svätójakubskej cesty. Po Košiciach, Levoči, Poprade, Liptovskom Mikuláši, Donovaloch, Banskej Bystrici, Zvolene a Banskej Štiavnici sa mala stať jednou z posledných väčších zastávok pred jej napojením na rakúsku časť Camino de Santiago. Hlavnými iniciátormi projektu bola Asociácia pútnických organizácií na Slovensku a združenie Priateľov Jakubskej cesty a sv. Jakuba. Oživujú tento tradičný fenomén s dôrazom na jeho náboženské korene práve v období 25. výročia obnoveného putovania zo Slovenska do Compostely, sa toto napojenie Nity na medzinárodnú trasu Jakubskej cesty podarilo realizovať. S organizačnou pomo-

cou Katedry cestovného ruchu a Ústavu stredo európskych jazykov a kultúr FSŠ UKF v Nitre došlo dňa 10. novembra 2016 k vysväteniu nového pútnického bodu Jakubovho chodníka v bezprostrednej blízkosti Svoradovho prameňa na Zobore. Lokalita je dlhodobo vyhľadávaným miestom rekreácie v oblasti. Nachádza sa len niekoľko minút chôdze od Svoradovej jaskyne z 11. storočia a od vyše 400 rokov starého kríža pochádzajúceho z bývalého Kostola sv. Jakuba v Nitre. Jakubská trasa tak nasleduje modrú značku turistickej cesty (2427a) vedúcej popri národnej prírodnej rezervácii Zoborská lesostep. Jednou z výnimočných vyhládkových oblastí nitrianskeho úseku medzinárodnej cesty je Pyramída, ktorá ponúka jedinečné výhľady na mesto nazývané aj slovenským Betlehemom kresťanstva. Nie je to len historickým prepojením Nity so životom sv. Cyrila a Metoda, ale aj patronát sv. Svorada nad Nitrou a spolupatronát sv. Benedikta nad nitrianskym biskupstvom, ktoré lokalite zabezpečujú popredné miesto v dejinách kresťanstva na Slovensku. Katedrálly chrám s pozostatkami benediktínskych pustovníkov a ďalšie početné sakrálne pamiatky v Nitre sú pravidelným cieľom putujúcich zďaleka aj z blízka. Najväčšiemu ohlasu sa každoročne teší výročná mariánska ďakovná púť k Matke Božej na Kalvárii. Jakubská cesta, ktorej korene siahajú až do roku 1307 a ktorá je zapísaná aj na Zozname svetového dedičstva UNESCO, patrí medzi tri najvýznamnejšie pútnické destinácie kresťanského sveta. Popri Jeruzaleme, kam sa ľudia vydávajú poznať Boha, Ríme – dôležitému miestu spojenému s poznáním Cirkvi, púť za ostatkami sv. Jakuba Staršieho je podľa viacerých cestou k spoznaniu seba samého. Vysoký kultúrny a turistický potenciál Nity a jej okolia, ktorý sa z veľkej časti zakladá na silnej náboženskej tradícii regiónu, ponúka putujúcim po ceste spájajúcej kostoly zasvätené apoštolovi Jakubovi okrem duchovného podnetu aj zážitky rekreačného charakteru. Tie sú jedným z ďalších aspektov pútnictva ako špecifického druhu cestovného ruchu, ktoré v súčasnosti zažíva svoju renesanciu.

LENKA TKÁČ-ZABÁKOVÁ

Otvorený list časopisu Slovenka

Vážená pani šéfredaktorka SLOVENKY

Môj priateľ Juraj Sarvaš pri poslednom stretnutí Pri sviečkach, v kultúrnom stredisku na Stromovej ulici v Bratislave, mi vtláčil do dlane dve čísla časopisu Slovenky s poznámkou, prečítaj si.

Vyše dvadsaťdva rokov som časopis Slovenku nemal v rukách. Vyše 37 rokov žijem v zahraničí. Nehnevajte sa na mňa, čo Vám teraz napíšem, zoberte to, prosím, ako dobre mienenú radu.

Nebol som obsahom nadšený. Podľa uverejnených článkov a fotografií by sa tento časopis mohol volať akokoľvek, len nie Slovenka.

Nie som žurnalista, som len kardiológ, a preto Vám dám skromnú radu, zato od srdca.

Časopis Slovenka by som si predstavoval ideovo postaviť na troch stĺpoch.

Prvý. Slovenka, ako príslušníčka slovenského národa.

Druhý. Ako kresťanská matka.

Tretí. Ako ochrankyňa morálnych hodnôt a Pravdy.

Slovenka ako príslušníčka slovenského národa. Nie iného. Slovenského. Veď tento národ má svoju neopakovateľnú, špecifickú históriu. Zvláštne postavenie v rodine európskych národov. Národa, ktorý ako prvý z európskych národov mal liturgiu v jeho vlastnej reči. To nemali ani iní

príslušníci veľkých národov, Nemci, Francúzi, Angličania. Ani jeden z týchto národov nevie, ktoré boli jeho prvé slová napísané v jeho rodnej reči. My to vieme. Ani jeden z týchto veľkých národov sa nesprával k svojim susedom tak, ako sme sa správali my a prežili sme. Nikdy sme nesiahali na cudzie územie, ani vtedy, keď nám bolo ponúknuté. Nikdy sme nevedli dobyvačné vojny, nekolonizovali sme cudzie územia, nekradli sme kultúrne pamiatky druhých národov a neprivlastňovali si ich.

Vedeli sme znášať útrapy, poníženosť, útlak. Naučili sme sa pracovať a mnohí z nás, i keď sme počtom malý národ, dokázali sme doma, ale i v zahraničí, čo dokáže Slováč svojimi rukami a umom.

Časopis Slovenka by mohol mať stálu rubriku o týchto našich vzácných osobnostiach.

A čo naše kultúrne pamiatky, naše krásne hory, kopčeky i kopce, naše úrodné roviny, kde slnko sa večer

skláňa až k obzoru? Nieto o čom písať? A čo tak sa vybrať na púť od východu na západ, alebo opačne z juhu na sever? Do pozornosti Vám dávam pri tejto príležitosti vzácnu knihu od Jara Reznika – Túry do literatúry.

A čo naša studnica prekrásnych piesní. Slováč vraj v piesňach vyspieval celý svoj život. Radosť, ale i žiaľ, prírodu, robotu, lásku, proste všetko. Jeden americký autor pred viac ako 50 rokmi sa podujal napísať knihu, v ktorej by z každého národa uviedol tri najkrajšie ľudové piesne. Pri slovenskom národe urobil výnimku. Uviedol deväť piesní a napísal – i tak som bol v rozpakoch, či som uviedol tie najkrajšie. Nehovorí nám to nič?!

Samozrejme, máme i tienisté stránky života, všeličo nás omína, všeličo bolí, s mnohým nie sme spokojní, ale i tomto sa dá v Slovenke písať. Mali by sme sa zamyslieť nad tým, čo nám prináša „moderné“. Musíme sa za každú cenu prispôbiť dobe? Ne-

mali by sme za riadiť i naším svedomím, našim srdcom a nepýtať sa denne – Kde leží Pravda? Veď my slovom tiež pomáhame formovať dušu Slováka. Či nie? A nielen slovom, ale i obrazom.

Ako kresťanská matka:

Taliansky autor Alessandro Pron-sato vo svojej knihe – Nepohodlné Evanjeliá napísal. Už rodičia ma učili, že Evanjelium je veľmi nepohodlná vec. Ja by som dodal. Byť kresťanom, je veľmi ťažká vec. V mojom povolani som videl, ako človek prichádza na svet a videl som, ako sa so svetom lúči. Robil som dvanásť rokov šéfa intenzívky v jednom Viedenskom špitáli. Môžem Vám s plným vedomím vyhlásiť, že každý človek veriaci či neveriaci hľadá Boha. Či ho skutočne najde, závisí vo veľkej miere len od neho samého. Do duše každého človeka, do jeho génov je hlboko zapísané niečo, čo voláme svedomie. Zamysleli ste sa niekedy nad týmto

fenoménom? Nedá sa to materiálne dokázať, ale je to tam. A tento fenomén mala i má slovenská žena, slovenská matka. Je to vzácny poklad podľa ktorého sa stáročia riadila, starala sa o muža, pomáhala vychovávať deti, uvádzať ich do života, udržiavať teplo rodinného krbu. Slovenská žena, matka, nebola nikdy mužom, mala vždy svoje špecifické postavenie, svoju nezameniteľnú dôležitú úlohu. Mala svoje poslanie. Romány by sa dali o tom napísať a i napísali. To by bola tiež jedna z prekrásnych a dôležitých tém, ktorým by sa mohol časopis Slovenka venovať.

Prepáčte mi, pani šéfredaktorka, tých niekoľko slov. Nechcel som Vás kritizovať, ale tak nejako to vnútorne cítim, že možno i táto cesta by nebola zlá, upriamiť naše myslenie, ale i pozornosť Vašich čitateľov na hodnoty, ktoré ich skutočne obohatia na našej ceste k Pravde.

MARTIN JANČUŠKA

Ked' sme v našich predchádzajúcich reflexiách upozornili na známy lingvistický jav kontaminácie pojmov, ktorý neobchádza ani posvätnosť biblických textov, ešte sme si celkom neuvedomovali, že tento fakt môže práve v biblických textoch zohrávať osobitnú úlohu, a to v zmysle primárnom, alebo sekundárnom. No v oboch prípadoch v zámeroch Zlého, pri ktorom sme tiež vpredu upozorňovali, že v bilaterálnosti vzťahu Boha a človeka v autorstve Svätého písma treba vždy rátať i s jeho účasťou, pravdaže nie v zmysle pozitívnom, ale neprajne záškodníckom. A tu by bolo namieste, aby sme si aj my pri pomenovaní tohto záškodníka poslúžili jeho označením „Nepriaznik“, ktoré mu dal náš slovensko-slovanský apoštol svätý Cyril-Konštantín.

Kontamináciou pojmov v tom „sekundárnom“ zmysle slova sme zakončili našu predchádzajúcu kapitolu, čiže siedmu reflexiu. – Pod touto kontamináciou sa v spomenutej modlitbe ocitol pôvodný zmysel slova „hovorenie“ (oratio) a neskôr z neho odvodený pojem modlitby. Citovaná modlitba totiž vyjadrovala zásadu, že každá naša práca, i každý náš hovor mali by sa vždycky začínať a končiť s Bohom, teda rannou a večernou modlitbou, čiže prosbou o pomoc i poďakovaním za ňu.

No keďže kontaminácia pojmov hovoru a modlitby sa uskutočnila ako psychologicky prirodzený jav, oprávnene sa možno pýtať, prečo sem zaťahovať aj Zlého! A náš kritik by mohol mať pravdu. Lenže finta tejto kontaminácie sa prejavila v tom, že tento náš Nepriaznik využil jazykovú slabinu našich liturgistov, ktorí pri riešení tejto konfúznosti neprišli na nič múdrejšie, než bolo ich unáhlene rozhodnutie túto modlitbu z oficiálneho zoznamu liturgických orácií odstrániť! Lebo modlitba v tejto kontaminovanej podobe naozaj môže pôsobiť konfúzne (prosiť Boha, aby sa modlitba ním začínala!). No tu nebolo nič jednoduchšie, ako v tejto modlitbe vrátiť latinskému slovu „oratio“ jeho pôvodný význam (hovor, hovorenie, reč), a nie unáhlene odstrániť cennú historickú modlitbu! Lebo v klasických latinských slovníkoch pod heslom „oratio“ márne by sme hľadali aj jeho súčasný homonymný ekvivalent, čiže „modlitbu“!

Preto ak by si naši liturgisti uvedomili princíp tejto kurióznosti, čiže sémantickej premeny latinského slova „oratio“ (hovor) na „modlitbu“, a v dôsledku tohto poznania rozhodli by sa túto historicky a katecheticky cennú modlitbu vrátiť do starého zoznamu cirkevných orácií, uvádzame ju tu celú v tom pôvodnom, čiže v náležitom slovenskom znení (aj v jej kompletnej latinskej pôvodine):

„Činy naše prosíme, Pane, svojím vnuknutím predchádzaj a svojou pomocou sprevádzaj, aby sa každé naše hovorenie a konanie s tebou začínalo a skrze teba začaté aj dokončievalo“. Amen. (Actiones nostras quaesumus, Domine, aspirando praeveni et adiuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio et operatio a te semper incipiat et per te coepta finiatur).

A v tejto súvislosti sa nám žiada pripomenúť, že túto modlitbu aj

Dr. ph. Andrej Radlinský pred vyše 160-timi rokmi zaradil do svojich vynikajúcich „Nábožných výlevov...“ (najlepšej náboženskej knihy svojej doby, preloženej do ôsmich jazykov), no, žiaľ, aj on ju uverejnil už len v tom nesprávnom význame slova oratio, ako „modlitbu“, a nie „hovor“, ako bolo pôvodné znenie tohto slova v pätnástom storočí, keď Benediktínska rehoľa uviedla túto modlitbu do náboženskej praxe!

No ostáva nám ešte úloha vyrovnat' sa aj so situáciou, keď záškodnícky zmysel kontaminácie pojmov možno pripísať primárne cieľnému úsiliju Zlého. Lenže v tomto prípade sa nám treba vrátiť dopredu týchto reflexií a pripomenúť si text vyšetrovacieho priebehu medzi Pilátom a obžalovaným Ježišom, keď

Biblicko-jazykové reflexie (VIII.)

sa ho Pilát pýtal, či je „vládárom židovským“. A tu znova pripomínáme, že z textu tohto vypočúvacieho procesu sme odstránili nenáležité slovo „kráľ“ a vymenili sme ho za vtedy konkrétny a jedine používaný výraz rex, s jeho obligátnym ekvivalentom vo význame vládar alebo panovník, pretože slovo kráľ použité v tomto historickom čase pôsobí ahistoricky, zmätočne, pretože názov „kráľ“ sa utvoril z prešmyčky osobného mena „Karl“ na počesť cisára Karola Veľkého po jeho smrti, teda až po roku 814.

A vieme, že vyšetrovaný Spasiteľ na Pilátovu otázku, či je „vládárom židovským“, odpovedal najprv v tom zmysle, či na toto a v podstate represívne udanie prišiel konšpiratívne on a sám, alebo mu ho oznámili iní (a môže sa tu myslieť na židovskú Veľradu). Pilát vtedy nepochopil, prečo sa Ježiš na túto vec akoby od veci pýtal a preto sa i dosť neadekvátne ohradil, že on nie je Žid! No Ježiš sa potom k Pilátovej otázke vyslovil, že jeho „vládárstvo“ nie je z tohto sveta – „Regnum meum non est de hoc mundo“ (Jn 18, 36), čím fakticky vyvrátil Pilátovu pôvodnú otázku, či je vládárom židovským. Lenže Pilát prehliadol Ježišovu výhradu o jeho nadprirodzenom vládarstve, ale súdny proces vnímal len v súvislostiach „tohto pozemského sveta“, ako si ich mohol vykonštruovať zo svojského chápania pojmov „tento a iný svet“, na čo ešte upriamime naše úvahy tejto reflexie. Lebo práve predchádzajúci citát Jánohovo Evanjelia Pilátovi poslúži na to, aby na jeho základe sformuloval záver svojho vyšetrovania, ktorý vyústil do výroku, adresovaného Spasiteľovi: „Tak predsa si vládar“!?, na čo v priebehu stáročí sa zaznamenalo dvoje protichodných podôb Ježišových odpovedí na tento Pilátov výrok, pričom ani v Pilátovom výroku nie je jasné, či tu ide o zvolanie, alebo o otázku!

Lebo z tohto Ježišovho stanoviska pre všetkých možných adresátov a biblických skúmateľov mohli vyplývať len dva rozličné závery. – Pre Pilátovo chápanie by to

mohlo byť potvrdením, že Ježiš sa nepriamo priznáva k titulu židovského vládar, keď síce popieral svoj vzťah k svetu židovskej Judoey (kde prebiehal súdny proces), ale do úvahy mohol prísť jemu bližší svet Galiley, kde Ježiš prežil najväčšiu časť svojho dovtedajšieho života, ale obidve tieto lokality tvorili územie židovské! (A eventualitu tohto Pilátovho uvažovania sme už pripomenuli aj v závere našej predchádzajúcej reflexie.)

No do úvahy môže prísť i druhý záver, keď z toho istého, ale širšie chápaného latinského textu „non sum de hoc mundo“ (nie som z tohto sveta) logicky môže vyplývať, že ak Ježišovo vládarstvo „nie je z tohto sveta“, nemôže byť ani vládarom v zmysle položenej otázky

– že by mal byť vládarom „zo sveta Židov“! A napokon do úvahy by mohol prísť ešte i ďalší aspekt, že ak Ježišovo vládarstvo nie je z tohto, teda prirodzeného sveta, potom môže byť len zo sveta nadprirodzeného! A práve takýto je aj záver, ktorý je obsiahnutý v nemeckom preklade Pilátom tak pýtavo vyrieknutého konštatovania: „Tak predsa si vládarom“? („Ergo rex es tu“?) – „Du bist also doch ein König“?, a na čo podľa toho istého autora, ktorým je známy Fritz Tillmann, v nadväzujúcom nemeckom preklade latinského textu Ježiš mal dať údajne takúto odpoveď: „Ty hovoríš (a správne), ja som kráľ“! – „Du sagst (recht), ich bin ein König“ (Das Neue Testament, Leipzig 1962, p. 330.)

No a tu máme dva rozdielne pohľady na túto kľúčovú otázku! – Pilátov, ktorý z Ježišovej odpovede odvodzuje jeho „vládarstvo galilejské“, a biblistu Tillmanna, ktorému z Ježišových slov vychádza len jeho abstraktno-metonymické kráľovstvo, ktoré sa v prefácii k sviatku „Krista Kráľa“ charakterizuje ako kráľovstvo pravdy a života, milosti a svätosti, spravodlivosti, lásky a pokoja. Lenže pravda i v tomto prípade môže byť len jedna, a treba sa nám ju pokúsiť nájsť a skonkrétniť. Veď vo Svätom písme nemôžu platiť rozdielne konštatácie, ako ich vedome formulovala povestná delfská veštkyňa Pýtia! Preto ak sa ony formálne predsa len objavujú, ich pôvod možno pripísať buď na vrub ľudskej nedokonalosti a z nej vyplývajúceho omylu, ale – prirodzene, že tu možno rátať aj s vplyvom toho permanentne obskultujúceho Záškodníka!

Preto ak je možné konštatovanie, že z jazykovo-biblických i logických dedukcií vyšetrovaný Ježiš nezmenene vyjadruje len svoje negatívne stanovisko k otázke, že by mal byť „vládárom (či kráľom) židovským“ – aké ovácie inferna možno potom predpokladať z toho, keď na hore citovanú Pilátovu otázku biblickí prekladatelia už vari stáročia do Spasiteľových úst vkladajú nepravdivý výrok: „Tak je, ako hovoríš, som kráľ“: (Nový zákon a žal-

my, SÚSCM, Rím 1983, s. 257). Lebo tu treba pripomenúť, že hore citovaným nemeckým prekladom si doslovne poslúžili i naši slovenskí editori!

Túto problematiku sme už v šiestom pokračovaní našich reflexií riešili a v podstate i vyriešili. No vrátiť sa ešte k nej nás primäla zvedavosť, čo vlastne spôsobilo, že práve v nemeckom vydaní Nového zákona sme nečakane našli defektné ložisko prekladu tejto problematiky, ktorú sme objavili v hore citovanej slovenskej publikácii Nový zákon a Žalmy. Tu nás zarazila smelosť, s akou slovenskí zostavovatelia tohto biblického vydania až príliš rozšafne vyzdvihli súhlasné pritakaniu Spasiteľa, že je vládarom, ale súdna kauza sa neprestala krútiť okolo uda-

nia, že Ježiš sa vydáva za vládar židovského! Preto ak naši biblisti v tejto záležitosti pripisujú Spasiteľovi súhlasné stanovisko, do Spasiteľových úst vkladajú alebo nedorozumenie, alebo priam lož! Našich editorov zjavne uistila povest' edičnej exaktnosti, ktorej bez kontroly podľahli! Lenže čo prevziať z nemčiny by bolo dobré, naši biblisti obišli, a tak, napríklad, namiesto správnej nemeckej syntagmy „Pozdrav nášmu Bohu“ (Heil unserem Gott), u nás ešte stále kričí teologický nezmysel: „Spása nášmu Bohu“ (lebo lat. slovo „salus“ má až osem homonymných ekvivalentov (!), no slovenský preklad prevzal ten naj-nevhodnejší, keďže v slovníku figuruje na prvom mieste).

Preto na úvahu, či Spasiteľ naozaj mohol tak nekriticky pritakať na Pilátovo konštatovanie o svojom vládarstve, jasne nám poslúži nielen kontext citátov z vybraných evanjelií, ale priam matematicky exaktne syntakticko-gramatický charakter Ježišovej odpovede na Pilátovo zakľúčujúce konštatovanie stavu súdnej kauzy: – „Tak predsa si vládar“? – Ergo rex es tu“?. A posúdme, ako vlastne znie Ježišova latinská odpoveď na toto Pilátovo pýtavé konštatovanie:

a) „Tu dicis, quia rex sum ego“ – „Ty hovoríš, že by som (či by som) mal byť vládar“!

– A ako ho tlmočí nemecký preklad?:

b) „Du sagst (recht), ich bin ein König“ – „Ty hovoríš (a správne), ja som kráľ“.

Z týchto dvoch rozdielnych jazykových formulácií Spasiteľovej odpovede Pilátovi je už na prvý pohľad zarážajúca neadekvátna syntaktická úprava nemecky preloženej odpovede. Máme podozrenie, že nemeckí prekladatelia ani v iných prípadoch (my-slíme najmä na preklad modlitby Otčenáša) nevedľmi radi rešpektujú latinské „konjunktívy“! No tentoraz sa veľmi potkli, keď v latinskom texte ohrdli spojku „quia“, ktorá tým, že sa môže používať okrem „indikativu“ (oznamovacieho spôsobu) aj v konjunktíve,

vo vete môže slúžiť aj „na vyjadrenie nesúhlasnej myšlienky“ hovoriaceho (porovn.: A. Wžentek: Latinsko-slovenský slovník, 1929 s. 570, o čom sme vpredu čitateľov už informovali).

Lenže formou osobitne vyvolanej kontaminácie pojmov sa infernu podarilo navodiť nemeckým prekladateľom súhlasnú podobu Ježišovej odpovede na Pilátov výrok: „Ergo rex es tu“? (teda si vládar?). Ide totiž o nehorázne mätenie pojmov, keď už tradičný zdravý rozum odmietal pletenie si „kozy a voza“! A infernu akoby ani nestačilo, že do „súdnej hry“ z prvej polovice prvého storočia nášho letopočtu už zanesli z právnického kontextu vytrhnutý vládarový termín „kráľ“ (zo začiatku 9. st.), aby si poslúžilo termínom oveľa starším, a to až hen, z „indoeurópskeho prajazyka“, čiže vládarovým termínom König, ktorému Nemci tiež prepožičali označenie „kráľ“! Lenže súdny spor sa stále odohrával na podklade udania, že Ježiš sa vydával za židovského vládar, čo bola vymyslená lož židovskej Veľrady! Ako teda mohol Spasiteľ súhlasiť s touto zvrátenosťou? Veď ani my sme nevedeli, ako presne preložiť obsah pôvodného indoeurópskeho pojmu „kuningaz“ keď Nemcom spoluhláskový základ toho slova (k-n-g) dal podobu mena König, čiže v našom ponímaní pojmu „kráľ“, a keď jeho indoeurópsky pôvod v našich končinách sa prekladá ako „knieža alebo knaz“.

No rovnako dôležitý, ako je tento gramaticko-syntaktický základ tohto záporného konštatovania, že Ježiš nepotvrďuje Pilátovo stanovisko o svojom pozemskom vládarstve, je v tejto otázke najrozhodujúcejšie stanovisko evanjelií, teda samého Spasiteľa, ktorým sa táto pomýlená otázka konečne môže uzavrieť:

a) „Syn človeka neprišiel (na to), aby mu slúžili, ale aby slúžil (Mt 20, 28).

b) „Syn človeka neprišiel (na tento svet), aby si dal poslúžovať, ale aby slúžil a dal život ako výkupné za mnohých“ (Mk 10, 45).

c) „Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde“ (Jn 18, 17).

– A Ján Evanjelista práve tento verš pripája Pilátovi ako na vysvetlenie, prečo Spasiteľ tak vytrvale odmieta a odmietať aj bezprostredne pripisovaný mu titul vládar, lebo on neprišiel na svet plniť politické poslanie, ale oveľa dôležitejšie úlohy ľudskej spásy, ktoré sú obsiahnuté v pravde evanjelia, aby celý svoj čas na tejto zemi venoval len svojmu mesiášskemu poslaniu! A pri odvádzaní pozornosti od Ježišovho politického vládarstva, ktoré bolo obsahom súdnej kauzy, a jeho nasmerovanie na citovo pôsobivejšie kráľovstvo duchovné, možno pripísať aj finte Zlého, vložiť do Spasiteľových úst na dlhý čas aspoň nepravdu, ako vyvršenie sa na ňom za ťažkú porážku, ktorú spôsobil infernu svojim víťazstvom na kríži.

Pravdaže, Spasiteľ v poriadku vecí prirodzených i nadprirodzených, pár dní už po svojom zmŕtvychvstaní pokladal za potrebné svojim jedenástim apoštolom oznámiť aj to, že „mu je daná všetka moc na zemi i na nebi“ a keď ešte aj počas svojho pôsobenia medzi nimi ich stihol presvedčiť o svojej moci a sile, „ktorého vetry i more poslúchajú“ (Mt 8, 27).

ČUTRÍK, Ľudovít:
Sága slovenskej dediny.
(I. – V. diel).

Nitra: Odbočka Spolku slovenských spisovateľov, 2009 – 2014.

Dôchodcovia, koniec-koncov ako aj iné vrstvy obyvateľstva, prežívajú svoj voľný čas veľmi rôzne. Niektorí užitočne, iní menej užitočne až škodlivo. Medzi tých, ktorý jeseň svojho života využili naplno a spoločensky prínosne, bezpochyby patrí Ing. Ľudovít Čutrík z Nitry. Absolvent Fakulty architektúry a pozemného staviteľstva SVŠT v Bratislave pracoval celý svoj aktívny život v podniku Pozemné stavby. Po odchode na dôchodok sa chytil pera a napísal množstvo historických diel. Najprv s tematikou športu (napr. 80 rokov atletiky v Nitre, 1999), no predovšetkým prac s regionálnou tematikou. Tá sa týka najmä jeho rodnej obce Šoporňa. Výsledkom sú o. i. knihy *Osudy šoporňanských vystaňovalcov I-II.* (1999), *Šoporňa – minulosť a súčasnosť 1251 (2001)*, či *Kultúra – zákutiami šoporňanskej histórie* (2005). Najmä však monumentálne päťzväzkové dielo románového charakteru pod názvom *Sága slovenskej dediny* (2009 – 2014).

Celkový rozsah epepeje je asi 2 800 knižných, husto popísaných strán. Vlastnú motiváciu pustiť sa do takého náročného diela opísal v úvode k prvému zväzku nasledovne: „Zo záujmu o históriu rodnej obce a snahy byť užitočný aj inak, ako vo svojom občianskom povolaní,

Sága slovenskej dediny

vdáciac za to vedeniu obce Šoporňa, vznikli publikácie literatúry fakty... ktoré vecne zdokumentujú hlavné oblasti dejinného vývoja Šoporne. Vo vecnej podstate uvedených publikácií sa však autorovi, a iste aj vdácnému čitateľovi, stráca väzba na život našich predkov v jeho každodennej dynamike. V snahe sa o ňu pokúsiť, a pritom využiť vecnú podstatu obecnej a slovenskej histórie, vznikol zámer napísať *Ságu slovenskej dediny*.“

Sága má charakter románu s etnografickými črtami. Podrobne mapuje život slovenského ľudu, podáva jeho osudy na príklade obce „Vieska“ – v skutočnosti autorovej rodnej obce ležiacej na pomedzí nitrianskej a trnavskej oblasti. V diele chcel čitateľovi priblížiť nielen historické obdobia ako také, ale aj každodenný život drobných ľudí, teda niečo, čomu sa hovorí malé dejiny, alebo dejiny každodennosti. Pracovné činnosti vtedajšieho človeka, kolobeh jeho roľníckych i domácich prác, obživy, rodinných udalostí – od narodenia po smrť –, tiež náboženský život, sviatky cirkevného roku atď.

Pokiaľ ide o časový rozsah, je vyše 150-ročný, od roku 1847 až do súčasnosti. Dielo je koncipované do piatich častí, z ktorých každá má osobitný názov pokúšajúci sa vystihnúť podstatu opisovaného obdobia. Tak napríklad I. diel – *Prebudenie* (1847 – 1867), II. diel *Beznádej* (1867 – 1918), ako roky nemilosrdnej maďarizácie, III. diel *Úsvit* (1918 – 1939), IV. *Labyrint* (1939 – 1989),

a posledný V. diel s pôvodným názvom *Do nového tisícročia* (od roku 1989 dodnes), neskôr rozdelený do dvoch častí.

Profesor Andrej Červenák v doslove prvého dielu napísal: „Jeho obraz slovenského človeka v dedine a dediny v človekovi oživuje ich sociálne bytie (prácu počas štyroch ročných období doma i na poli, v čase i nečase, v radostiach i sklamaníach atď.) ale nie ono – sociálne bytie – tvorí ich podstatu. (...) Ľudovít Čutrík sa ponára do duchovnej a psychologickéj, návykovej, podvedomej sféry obyvateľov slovenskej dediny a ponúka nám jej etnicko-duchovný obraz.“ (s. 478) Už samotné odhodlanie, veľkolepý plán L. Čutrika, vystihnúť život na slovenskej dedine od 19. po 21. storočie vzbudzuje obdiv. Ešte viac však výsledok – dielo, ktoré sa – po jeho objavení – bezpochyby zapíše do dejín slovenskej literatúry...

Z veľmi rozsiahleho diela vyberiem na ilustráciu aspoň niekoľko zaujímavých pasáží. V II. dieli (*Beznádej*), v 80. a 81. kapitole (s. 433 – 448) podrobne opisuje prelomové obdobie našich dejín, záver vojny a pád monarchie. Na dedine sa prejavili najmä v povestných rabovačkách. Tie však mali svoj kontext, svoje príčiny. V kapitole *Vrenie* nespokojnosti opisuje príbehy mužov, ktorí prichádzajú domov, neraz ako invalidi či vdovci – ich manželky umreli následkom vyčerpania bez toho, že by sa úradu o rodiny postarali. Otrhaní a hladní frontoví vojaci,

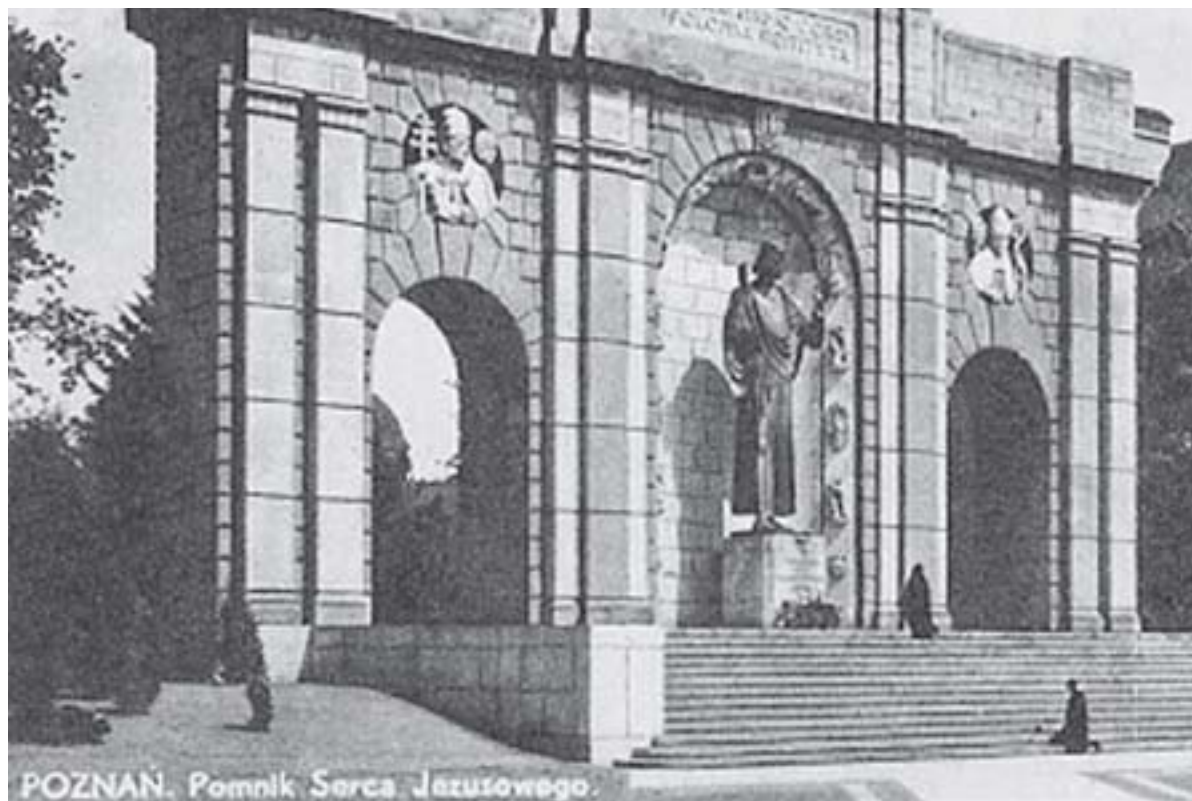
bez akéhokoľvek zabezpečenia a perspektívy sa až doma dozvedajú o otrasných pomeroch, v akých ich rodiny a dediny museli žiť. Štát, miesto toho, aby im pomáhal, zobral z dedín posledné zásoby obilia, i železa – nielen zvony, ale aj kľučky na dverách. A z tejto úžasnej biedy hŕstka domácich profitovala. Vo „*Vieske*“ to bol maďarónsky notár a napr. obchodnícka rodina Scheelmannovcov, príslušná k istej málopočetnej, no vplyvnej náboženskej menšine. Nespokojenci riešia, čo ďalej. Spontánne ľudové zhromaždenie sa utvrdilo v názore, že „všetko zlo na svete spôsobuje panská cháska“. Keď sa k tomu pridali informácie o revolučnom vrení v iných častiach štátu, oheň bol na streche. Prvým na rane bol obchodník Scheelmann, ktorému vojna s nedostatkom peňazí nahrávala. Obchod s rozličným tovarom mal dobre zásobený. Ako píše autor, predmety „predával väčšinou za veľkoochodné ceny a na úver s nízkym a časovo dlhodobým úrokom. Tento však časom narástol do takých výšok, že presiahol i viacnásobok pôvodnej predajnej ceny. Týmto spôsobom si Scheelmann k sebe pripútal rozhodujúcu časť obecnej chudoby, ktorá len čo prišla k nejakému zárobku, hneď ho nechala u obchodníka na splácanie dlhu. Rozvratom hospodárstva počas vojny a nekontrolovateľnom hladinou cien sa životná situácia mnohých višňanských chudákov tak skomplikovala, že žili úplne v Scheelmannovom područí.“ No zbohatlícka

rodina si to akoby nechcela uvedomiť, žila v domnení, že vlastne oni ľuďom pomáhajú... Z tohto presvedčenia ju vyviedol až revolučný dav pod oknami jej domu. „Až do chvíle, keď sa v lieviku Križnej ulice neobjavila päšťami sa hroziaca čelná skupinka vojnových navrátilcov na čele s pokrívákavajúcim Jožinom Póšom a za nimi ďalší muži a ženy.“ S výkrikmi „na nich“, „na panskú zberbu“ sa začala rozvíjať scéna súca na film. „Mnohí, poznajúc, kde má čo uskladnené, sa hneď vrhli na múku, na cukor, soľ, ocot a všetko, čo je spojené s várou ... Keď už bol obchod okrem skladu do najmenšej drobnosti vyrabovaný, prišlo na rad ostatné stavenie. Ľudia odnášali najprv menšie kusy nábytku, periny a vankúše, potom doniesol ktosi tragač a vyteperil naň skriňu, iní ho napodobňovali, brali všetko zaradom, predbiehajú sa jeden pred druhým. Ktorási žena uchmatla zo šporáka hrniec s variaciami sa zemiakmi, iný chlap vypínal dvere z pántov a ďalší rúbal do drevenej dlážky, kde sa mu videli pohnuté dosky v domnení, že úžerník pod ne schoval peniaze alebo cennosti (s. 447).

Od popisovaných dramatických udalostí uplynie čochvíľa sto rokov, no ľudstvo akoby sa vôbec nepoučilo. Znova tu máme úmyselné roznečovanie vojnových požiarov, krviprelievania, bohatnutie hŕstky mocných na zbedačených masách obyvateľstva, sociálne kastovníctvo. Znova masy ľudí padajú do dlhového otroctva. Otázka – nielen pre čitateľa – tak znie: Je to len zabudnutá história, alebo sa môže rok 1918 opakovať?

MARTIN LACKO

Otec poľského prezidenta o vojne s antináboženstvom

Komunistami zrúcaný pomník Srdca Ježišovho v Poznani

V prvom januárovom čísle prinesieme preklad rozhovoru s Janom Tadeuszom Dudom, otcom súčasného poľského prezidenta. Už slová, ktoré z tohto rozhovoru citujeme teraz, nasvedčujú, že Poľsko má dôstojných predstaviteľov štátu, ktorých spoločenské a politické postoje vznikajú ad hoc, ale opierajú sa o korene, o rodinnú výchovu lásky k Bohu, k Cirkvi a k poľskej vlasti.

Jan Tadeusz Duda (nar. 1949), profesor technických vied, v rozhovore uviedol:

„Ide o otvorenú vojnu s našou vierou. Vedie ju náboženstvo, ktoré môžeme nazvať antireligiou. Ak nás

žiadajú, aby sme nevystavovali svoju vieru, prečo teda oni prejavujú tú svoju? Pre mňa je to príznak choroby. Pomník sa musí vrátiť, je len otázkou, kde.

Musíme zastaviť onen trend vytlačania Krista z verejného priestoru. To je záväzok pre nás ako pre národ.

Akt zasvätenia (Poľska Najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu v jubilejný rok, pozn. red.) bol veľmi potrebný, aby pripomenul ľuďom, že máme voči Kristovi záväzky, že si máme v srdciach uchovať vieru, že On je Kráľom. Že sme povinní usilovať sa o to, aby bolo kráľovstvo Božie na svete.“

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Križka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pfdredplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

21. Kde ich prijal Rastislav?

Odpoveď:

Vo svojom kniežacom meste – v Morave (Valy pri Mikulčiciach), kde bolo na ostrove dvanásť kostolov. Po privítaní a ubytovaní predjednali založenie Teologickej školy na výchovu dorastu pre staroslovenskú arcidiecézu pod právomocou Ríma. Potom odišli do školy vo vzdialenom ukrytom kláštore, v horách pri dnešných Osvětianoch („Na Klimentku“). Priniesli so sebou ostatky svätého Klimenta, rímskeho biskupa, z ukrajinského Chersonu. To bol ich ochranca na misii.

22. Kam po skončení štúdia odcestovali?

Odpoveď: Do večného mesta – Ríma, lebo Bazilika svätého Klimenta už bola postavená a oni do nej niesli ostatky. Vedeli, že Morava patrí pod Rím. A Hadrián II. to jasne povedal: „Oni vedeli, kam mali prísť.“ Špekulácie o Carigrade sú mýtomy.

23. Ako skončili jednanie v Ríme?

Odpoveď: Málo toho vieme, lebo pápežský archív z 9. storočia zhorel za vlády cisára Barbarossa. Konštantín bol menovaný za arcibiskupa pre Vyšnú Moravu. To zimné počasie spôsobilo Konštantínovi ťažkú chorobu. Vzdal sa funkcie. Preto vstúpil ako Grék do gréckeho kláštora, prijal mníšske meno Cyril (Panáček) a tam umrel. Nakoniec Rím Morave vyhovel a menoval Metoda (Strachota) za arcibiskupa a pápežského legáta pre obidve Moravy – našu Vyšnú a Nižnú v Zátisi (v texte je duál, Prof Ján Stanislav).

24. Aké boli osudy „Metodovej“ cirkvi?

Odpoveď: Úspešné. Postavil Staroslovenské kráľovstvo na „nohy“ – vnútorne aj diplomaticky. Pápež prijal pod svoju ochranu Svätoplukovo kráľovstvo. Rímska delegácia tu vysvätila viacerých biskupov – včítane Gorazda. Rozruch narobil len nitriansky biskup Wiching – Nemeč. Tak prišlo k prechodnému likvidovaniu „Metodovej“ cirkvi po jeho smrti. Pritom išlo len o centrálnu dvorec.

25. Akú úlohu zohral Svätoplukov nástupca – syn Mojmir II.?

Odpoveď: Poslal posolstvo do Ríma, aby Svätá stolica obnovila cirkevnú provinciu. Prišlo posolstvo s 3 biskupmi, vysvätili štyroch biskupov a jedného povýšili na arcibiskupa. Ten nastúpil do svojho sídla v meste Morava, druhý do Nitry, tretí do Krakova a štvrtý do pripojeného Veľkého Varadína. Potom pre východnú časť Nitrianskeho kniežatstva neskoršie zriadili biskupstvo v terajšej Spišskej Kapitule. Je o tom dosť listinných materiálov a nemožno to poprieť (Ecclesia olim cathedratica).

Mnohí pochybujú o meste Morava. Nevedia, že biskupstvá a arcibiskupstvá sa spravidla za-

kladali v kráľovských a kniežacích mestách. Výnimočne v nových obchodných centrách. Všade museli vybudovať katedrálu a ďalší komplex budov.

Metod sa konečne vrátil z Ríma po vyslobodení od Nemcov do svojho arcibiskupského mesta Moravy („šiel v grad Moravu“). Tam mal svoj chrám a patričné budovy. A jedine tam na ostrove pri rieke

ANTON SEMEŠ

Slovenský národný „katechizmus“

Latinské príslovie vraví: „Finis coronat opus!“ Len šťastný koniec vecí je tou pravou korunou.

Morave bolo vtedy dvanásť kostolov. Nikde inde, len tam, ani na Slovensku či v pripojených krajoch (svedectvo sv. Nauma).

26. Aké boli osudy „Metodovej“ cirkvi po obsadení krajiny staromaďarskými knežmi?

Odpoveď: Vytvorila sa symbióza s domácim obyvateľstvom. Cirkev riadne fungovala až do zriadenia Uhorského kráľovstva. Nový kráľ Štefan začal zavádzať v krajine latinský obrad. Za to dostal z Ríma kráľovskú korunu. V diplomatickej hre bola jeho manželka – Nemka. Kráľ podriadil „Metodovu“ cirkev latinským biskupom. Kráľ nemal spočiatku dostatok kádrov pre latinský obrad. Povolával z cud-

ziny. Neskoršie sa to vypomstilo v povstaní proti „latinikom“ na čele s veľmožom Vatom.

27. Zanikla „Metodova“ cirkev v Uhorsku?

Odpoveď: Nezanikla, len bola oslabená novou politikou. Kde zemepán chcel upevniť latinský obrad, nedovolil po smrti domáceho kňaza nastúpiť novému, a tak noví

miešali sa do záležitostí „starej“ cirkvi („ó hít“). Kráľa Bela IV. pápež napomenul, aby sa to robilo, ako Rím nariaďuje.

Roku 1243 po vpáde Tatárov Inocent IV. vydal bulu a v nej potvrdil staroslovenský jazyk ako liturgický. Odvolával sa v nej na Hadriána II. Roku 1521 Lev X. v bule kráľovi Ľudovítovi nariaďuje, aby biskupi latinského

Slováci a ich Latinská cirkev bola obnovená po skončení stavovských vojen (1711). Prežila aj reformy cisárovnej Márie Terézie a jej syna – spoluvládca Jozefa II. Podobne Slováci prežili aj obdobie tuhej maďarizácie, do ktorej sa pripojila aj značná časť duchovenstva všetkých cirkví v Uhorsku. Prežila aj školské zákony ministra školstva grófa Aponyiho, ktoré citeľne obmedzili počet základných cirkevných škôl v Uhorsku.

Slovenský národ prežil aj Masarykovu ČSR, ktorá bola zameraná na počesenie Slovákov a obmedzovanie Cirkvi. Táto I. ČSR bola len stupňom pre Slovákov pri dosahovaní samourčenia. Židovská otázka bola nám vnútená Veľkonemeckou ríšou. Postihlo to takmer celú Európu. Prezident ThDr. Jozef Tiso udeľovaním výnimiek pre židovských špecialistov zachránil okolo 30 tisíc Židov. Po zistení, že časť Židov v poľskom Osvienčime a v Brezinke zabíjajú plynom, slovenská vláda zrušila odvoz Židov a zriadila v Seredi a v Novákoch rodinné pracovné tábory so základnými a učňovskými remeselníckymi dielňami. Dostávali štátne objednávky.

Obnovenie ČSR roku 1945 zo strany Prahy bolo obmedzovaním Slovenska. Bratislava nebola uznaná za hlavné mesto Slovenska. Ostala len krajským mestom. Predstavitelia – nekomunisti zo SNP boli po februári 1948 pozbavení funkcií a časť postupne putovala do pracovných táborov (uránové a uhoľné bane, pevnosti Leopoldov, Ilava, Mírov, Pankrác). Až vo väzení definitívne pochopili, že v spolupráci s ilegálnou Komunistickou stranou Slovenska boli len „užitými hlupákmi“ („poľeznyje duraki“ - Leninov termín!!!).

Vznik II. Slovenskej republiky roku 1993 umožnil nový samostatný rozvoj Slovenska, aj keď privatizáciou strategických podnikov štát prišiel o miliardy eur do štátneho rozpočtu.

Legislatívne máme na Slovensku dve latinské arcibiskupstvá a jedno gréckokatolícke arcibiskupstvo (Trnava-Bratislava, Košice, Prešov).

Na záver:

Tvrdenie v liste Moravanov „apoštolovi“ (pá-pežovi), že naši predkovia prijali vieru od svätého Petra, je potvrdené v liste pápeža Jána VIII. Svätoplukovi zo 14. júna 879: „Keďže však máte pochybnosti o pravej viere, ako sme sa dozvedeli zo správy vášho kňaza Jána, ktorého ste k nám vyslali, napomíname vás, milých, aby ste (všetko) tak zachovávali, tak verili, ako sa svätá rímska cirkev rímska od samého kniežata apoštolov naučila, zachovávala a bude zachovávať až do konca sveta, a po celom svete denne rozsievajú slová svätej viery a semä správneho hlásania (slova božieho) a ako naši predkovia, čiže svätí predstavení Apoštolskej stolice, ako viete, od začiatku učili vašich rodičov.“

To isté tvrdí Ján X. roku 925 dalmátskemu kráľovi Tomislavovi.

Kresba: Andrej Mišanek